

Bilden av Skandinavien – Jantelagen, pengar och lycklighet

Hur Skandinavien och skandinaviska fenomen
presenteras i ryskt tv-program *Самые. Самые. Самые.*
under åren 2018-2019

Ekaterina Zhukova
Magisteravhandling
Magisterprogrammet i kultur
och kommunikation
Humanistiska fakulteten
Helsingfors universitet
Handledare: Peter Stadius
April 2021

Tiivistelmä – Sammandrag – Abstract

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion – Faculty Humanistiska fakulteten		Laitos – Institution – Department
Tekijä – Författare – Author Ekaterina Zhukova		
Työn nimi – Arbetets titel – Title Bilder av Skandinavien – Jantelagen, pengar och lycklighet. Hur Skandinavien och skandinaviska fenomen presenteras i ryskt tv-program <i>Самые. Самые. Самые.</i> under åren 2018-2019		
Oppiaine – Läroämne – Subject Magisterprogrammet i kultur och kommunikation, Nordenstudier		
Työn laji – Arbetets art – Level Magisteravhandling	Aika – Datum – Month and year April 2021	Sivumäärä – Sidoantal – Number of pages 57 + bilagor
<p>Tiivistelmä – Sammandrag – Abstract</p> <p>I denna magisteravhandling undersöks hur Skandinavien och skandinaviska fenomen presenteras i ryska medier, särskilt i en rysk tv-dokumentär <i>Самые. Самые. Самые.</i>, under åren 2018-2019. I Ryssland finns det ett stort intresse för skandinaviska länder, och målet med denna undersökning är att ta reda på hurdan bild av Skandinavien ges i det ryska tv-programmet. Programmet består av fyra delar där Norge, Sverige, Danmark och Finland behandlas ur olika kulturella, samhällsliga och politiska perspektiv i tur och ordning.</p> <p>De centrala forskningsfrågorna som fungerar som en grund för analysen är: Vilka skandinaviska och finländska fenomen diskuteras i tv-programmet, och varför lyfts fram just de. Källmaterialet analyseras med hjälp av två metodologiska utgångspunkter – diskursanalys och medianalys. Teoretisk referensram omfattar nationella stereotyper och imagologi. Avhandlingen bygger sig på tidigare forskning kring stereotyper om Finland och Skandinavien: heterostereotyper som finns utomlands samt autostereotyper – självbilder som finländare och skandinaver har idag.</p> <p>Unika kulturella och samhällsliga fenomen som lyfts fram i dokumentären anses inte vara gemensamma skandinaviska utan de presenteras tydligt som svenska, norska, danska och finländska – det skandinaviska området presenteras som enskilda länder med egna problem och resurser, fördelar och nackdelar. Som unika norska fenomen presenteras bl.a. pengar och oljeindustri, samer och jämlikhet; som svenska – den svenska modellen och socialismen, migrationspolitik samt svensk duktighet; som speciellt danska fenomen lyfts fram lycklighet, skattesystemet och Jantelagen; och som det unika i Finland – landets position mellan Sverige och Ryssland, skolsystemet och sisu.</p> <p>Syftet med att lyfta fram just dessa fenomen är delvis att dra paralleller med det ryska samhället och vad som idag händer i Ryssland, och delvis att visa att om man kunde agera och organisera samhället på ett annat sätt kunde man även nå bättre resultat – lika högt resultat som i Skandinavien.</p>		
Avainsanat – Nyckelord – Keywords Skandinavien, stereotyper, imagologi		
Säilytyspaikka – Förvaringställe – Where deposited Helsingfors universitets bibliotek		
Muita tietoja – Övriga uppgifter – Additional information		

Innehåll

1	Inledning	4
1.1	Problemställning och syfte	6
1.2	Material	8
1.3	Metod	11
1.3.1	Medieanalys	12
1.3.2	Diskursanalys	14
2	Teori	15
2.1	Nationella stereotyper och imagologi	15
3	Tidigare forskning	18
3.1	Stereotyper om Finland och Skandinavien	18
4	Analys	23
4.1	Norge	24
4.2	Sverige	32
4.3	Danmark	38
4.4	Finland	44
5	Resultat och sammanfattning	48
	Källor	51
	Bilagor	58

1 INLEDNING

Skandinaviska länder och Norden intresserar människor i olika delar av världen. Nordiskt samarbete, vikingar, hygge och lagom, välfärdsstat, liberalism, innovativa idéer, samhälleliga och kulturella företeelser – dessa saker lyfts ofta fram när diskussionsämnet gäller Skandinavien. Men hur *presenteras* skandinaviska länder och vilka fenomen lyfts fram i andra delar av världen, t.ex. i världens största land – Ryssland? Denna fråga besvarar jag i min undersökning *Bilden av Skandinavien – Jantelagen, pengar och lycklighet. Hur Skandinavien och skandinaviska fenomen presenteras i ryskt tv-program Самые. Самые. Самые. under åren 2018-2019.*

I Ryssland finns det ett stort intresse för Norden och Skandinavien. I samarbete med nordiska kulturinstitut, konsulat och ambassader organiseras det en massa evenemang i olika delar av Ryssland. Evenemangen presenterar olika slags kultur – litteratur, filmer, musik; det finns möjligheter att lära sig nordiska språk och öva dem med andra Norden-entusiaster och med modersmålstalare; det organiseras evenemang och diskussioner kring miljö- och ekologifrågor samt aktuella kulturella och samhälleliga frågor. Dessa aktiviteter finns på flera ställen i hela landet, men eftersom målgruppen är så begränsad täcker de inte hela befolkningen – dessa evenemang är snarare för dem som redan är intresserade av det nordiska och som redan har vissa kunskaper och kopplingar till Norden eller Skandinavien. Naturligtvis kan alla invånare ta del av dessa aktiviteter, men mest populära är de bland vissa kretsar: det finns alltså mycket information för dem som vill ha den.

Det finns också olika organisationer, företag och privata personer som på eget initiativ startar olika nordiska och skandinaviska verksamheter. Rysslands populäraste sociala media *Vkontakte*, ett ryskt alternativ till Facebook, erbjuder tusentals grupper med skandinavisk tematik: där finns grupper där man kan bekanta sig med och diskutera finländsk, svensk, norsk, dansk och isländsk musik och annan konst, litteratur, filmer och serier, resor, idéer och innovationer och till och med nordiska och skandinaviska varor som man kan köpa i Ryssland eller beställa från nordiska länder. Det finns t.ex. olika grupper där entusiastiska ryssar översätter nordiska filmer, serier och tv-program: där finns det dubbade program och program med ryska undertexter, samt program i sitt originella format för dem som kan språket eller vill lära sig det. Dessa program visas alltså inte på den officiella ryska TV:n, utan kan ses enbart i

dessas grupper på V Kontakte (vk.com). Där kan man titta på gamla klassiker, nya filmer och serier, *Melodifestivalen*, *SKAM* och tusentals andra program. En del av dem är tillgängliga helt kostnadsfritt och för att se andra behöver man betala ett litet belopp för att få tillgång till dem. Privata personer som på eget initiativ översätter skandinaviska och nordiska program gör det inte med ekonomiskt stöd av staten utan antingen frivilligt eller mot ett litet belopp som samlas in.

Det finns ett stort intresse för nordisk och skandinavisk filmproduktion och konst, kulturella och samhällseliga fenomen, idrott, natur- och miljöarbete samt innovationer som ryska folket intresserar sig för. Ett naturligt sätt att bekanta sig med nordiska länder är turism – men ibland kan det vara svårt att förverkliga, därför blir det ofta lättare att använda sig av Internet och sociala medier.

År 2019 publicerades en stor nordisk rapport som handlar om hur Ryssland och Norden presenteras i varandras medier – *Russia in Nordic News Media. Coverage of Nordic Countries in News Media of Russia* (Frølich 2019a). Båda Ryssland och Norden intresserar sig för varandra men av olika skäl: i nordiska medier dominerar negativa nyheter om Ryssland, misstro till presidentens motiv och handlingar – däremot i Ryssland finns det skillnader i olika delar av landet: I Moskva dominerar nyheter om ”amoralisk” nordisk kultur och Norden som en del av Europa i kaos, samtidigt som i nordvästra Ryssland, i Sankt Petersburg, dominerar positiva nyheter med fokus på nordiska innovationer och saker som ryska folket kunde lära och inspirera sig av.

Lars Kabel (Kabel & al. 2019: 7) konstaterar att bilden av Ryssland och ryska folket i nordiska länder baserar sig ofta på vad som sägs och visas i medier: det är få nordbor som har kopplingar till Ryssland och det ryska samhället vilket leder till att den vanligaste informationskällan är olika medier – och det samma gäller bilden av Norden och Skandinavien i Ryssland. Av alla nordiska länder ligger Finland närmast Ryssland vilket betyder att det också är lättare för ryssar att besöka Finland och inte t.ex. Island. Detta syftar på att ju närmare landet ligger desto mera autentisk information kan man få via egen upplevelse och vistelse: Flera ryssar som har besökt Finland skapar sin bild av landet med hjälp av egen upplevelse och inte enbart på grund av vad som sägs i ryska medier – fastän medier även spelar en viktig roll. När frågan handlar om t.ex. Danmark som inte ligger nära Ryssland spelar medierna en större roll: om man inte har möjlighet att besöka landet och

bekanta sig med dess kulturella och samhälleliga fenomen blir det enda alternativet ofta att lita på medier och bygga bilden av landet genom att tillämpa allt som sägs och visas i medierna.

I denna undersökning koncentrerar jag mig på att analysera ett ryskt tv-program *Самые. Самые. Самые. Документальный фильм о странах Скандинавии и Финляндии* (sv. *Dokumentär om skandinaviska länder och Finland*). Som jag tidigare har konstaterat finns det skillnader mellan hur Norden och Skandinavien presenteras i ryska nyheter – det beror klart på orter och städer. Den här undersökningen omfattar ett program av en annan genre – en tv-dokumentär, som till och med har visats på den största statliga tv-kanalen och inte på enskilda orter av landet utan i hela Ryssland. Med denna analys vill jag ta reda på vilka skandinaviska fenomen diskuteras i tv-programmet och varför just de lyfts fram.

1.1 Problemställning och syfte

I den här undersökningen analyserar jag en rysk tv-dokumentär *Самые. Самые. Самые.* som handlar om Finland och skandinaviska länder, d.v.s. Sverige, Danmark och Norge. Syftet med denna analys är att ta reda på vilka skandinaviska och finländska fenomen presenteras i programmet och varför just de lyfts fram.

I Ryssland finns det ett stort intresse för Norden och Skandinavien: Det finns en massa organisationer, företag, privata personer som arbetar, antingen frivilligt eller mot en lön, för att sprida information om det nordiska. Det sker inte med hjälp av ryska staten, utan nordiska ambassader och institut samt Norden-entusiaster arrangerar olika offentliga verksamheter på eget initiativ.

Förutom offentliga verksamheter som arrangeras av nordiska och skandinaviska aktörer finns det även olika produkter som produceras av ryska organisationer – t.ex. nyheter, tv-program och övriga medier. Dessa produkter produceras ur ett ryskt perspektiv, och de kan ha olika mål. Fairclough (1997: 136) konstaterar att media inte avspeglar ren verklighet utan den konstruerar sina egna varianter av verkligheten, och de varierar beroende på medias skapares position i samhället och deras mål. Medier spelar en väldigt stor roll, de har makt och de kan

påverka människors attityder och föreställningar. Man kan kort sammanfatta att det som sägs och visas om Norden och Skandinavien i ryska medier skapar en viss bild av Nordeuropa hos ryska invånare: positiva nyheter väcker intresse och positiva känslor, nyheter som presenteras negativt – ge upphov till dåliga attityder mot det nordiska.

Jag har redan lyft fram att den vanligaste informationskällan i många fall är medier – människor letar efter fakta på Internet, lyssnar på radio och läser nyheter. Hur man förhåller sig till vissa personer, länder eller fenomen kan fullständigt bero på den bild som medier skapar. Som jag redan har sammanfattat ovan finns det skillnader mellan hurdana nyheter om nordiska länder lyfts fram i olika delar av Ryssland – detta påverkar direkt människors attityder i olika städer: en del associerar Norden med ”amoralisk” kultur och en annan – med innovationer och framgång.

I denna analys koncentrerar jag mig på ett program av en annan genre än nyheter – nämligen en tv-dokumentär. Dokumentären *Самые. Самые. Самые* visades under åren 2018-2019 på Rysslands största statliga tv-kanal *Первый канал* (Pervyj kanal) som täcker hela landet, vilket betyder att samma innehåll presenterades i alla delar av Ryssland. Med hjälp av den här undersökningen vill jag ta reda på hur Finland och Skandinavien presenteras på rysk TV.

Forskningsfrågor:

- vilka skandinaviska och finländska fenomen diskuteras i tv-programmet *Самые. Самые. Самые. Документальный фильм о странах Скандинавии и Финляндии* (sv. *Dokumentär om skandinaviska länder och Finland*)?
- varför lyfts fram just de?

1.2 Material

Målet med den här undersökningen är att ta reda på vilka skandinaviska och finländska fenomen presenteras och diskuteras på rysk TV. För att begränsa materialet och kunna fördjupa mig i analysen har jag valt att koncentrera mig på ett ryskt tv-program *Самые. Самые. Документальный фильм о странах Скандинавии и Финляндии* (sv. *Dokumentär om skandinaviska länder och Finland*). Dokumentären är skapad av två ryska journalister Vladimir Pozner och Ivan Urgant under året 2018.

I början av arbetet har jag ställt två forskningsfrågor: Vilka skandinaviska och finländska fenomen diskuteras i det ryska tv-programmet, samt varför lyfts fram just de. Analysering av den här dokumentären hjälper att förstå hurdan bild av Skandinavien och Finland ryska medier ger åt landets invånare idag.

I boken *Medier och kultur – en grundbok i medieanalys och medieteori* (Drotner 2000: 305-306) diskuteras begreppet *dokumentär* och vad det innebär. En dokumentär gör anspråk på att vara ett dokument i förhållande till verkligheten, något som påstås vara trovärdigt. Med andra ord borde en tv-dokumentär vara objektiv och neutral. Den borde också upplysa och undervisa, och ha ett riktigt och klart budskap. I inledningen har det redan konstaterats att alla medier konstruerar sina egna varianter av verkligheten, beroende på sina mål och perspektiv Fairclough (1997: 136). Därför är det speciellt viktigt och intressant att se objektiviteten av dokumentären samt hur producenternas ryska perspektiv påverkar innehållet och sätt att presentera det.

Tv-dokumentären *Самые. Самые. Самые.* handlar om fyra nordiska länder – Danmark, Finland, Norge och Sverige. Vladimir Pozner och Ivan Urgant reser runt i länderna och lyfter fram viktiga, intressanta och unika fenomen – vad som är det speciella med Nordeuropa och de nordiska samhällen. Dokumentären består av 12 avsnitt, tre avsnitt per land. Samtal mellan programledarna och nordiska invånare genomförs på olika språk: på engelska utan tolk, på finska, svenska, norska och danska – med hjälp av osynliga tolkar. Dokumentärens språk är ryska, därför dubbas alla diskussioner som ursprungligen inte är på ryska – ändå kan man höra det originella diskussionsspråket svagt bakom dubbningsen.

Dokumentären fungerar som ett relevant och mångsidigt källmaterial eftersom den är skapad nyligen (år 2018) och de fenomenen som presenteras i programmet är aktuella. I dokumentären behandlas fyra nordiska länder separat vilket gör det möjligt att diskutera och presentera länderna ur djupare och bredare perspektiv i tur och ordning. Varje land behandlas i tre avsnitt där det diskuteras på olika nivåer, bl.a. historia, kultur, samhälle, politik och ekonomi. Programledarna träffar lokala forskare, historiker, författare, handelsmän, vanliga invånare och diskuterar ländernas aktuella frågor och fenomen.

Tv-dokumentären inleds med Norge. De norska avsnitten (1-3) har huvudrubriken *De rikaste*, och underrubrikerna *Olja och fisk*, *Ekonomisk buffert* och *Vad är det norska?* (egen övers.). Journalisten Vladimir Pozner reser i Norge och besöker bl.a. Lofoten, Bergen, Oslo och Stavanger. Han träffar norska forskare, författare, experter från olika branscher samt vanliga invånare. I programmet diskuteras välfärdsstaten, Norges ekonomi och industri, styrkor och svagheter i det norska samhället samt hurdana normer egentligen är – deras mentalitet, värderingar och syn på livet.

Avsnitten om Sverige, som är delarna 4-6 i dokumentärserien, har huvudrubriken *De konflikträddaste* och underrubrikerna *Den svenska socialismen*, *Moment 22* och *Vad är det svenska?* (egen övers.). I den här delen av dokumentären kommer Ivan Urgant, den andra journalisten och programledaren, med. Tillsammans med Vladimir Pozner utforskar de Sverige och försöker ta reda på det svenska: de behandlar politiska och kulturella frågor som idag är aktuella i landet, samt diskuterar det svenska samhället. Programledarna reser i Malmö, Uppsala, Stockholm och Varberg, och träffar bl.a. journalister, professorer, musiker och politiker.

Nästa del av dokumentären handlar om Danmark (avsnitten 7-9), och har huvudrubriken *De lyckligaste*. Underrubrikerna är *Vi alla är kungar här*, *Lyckans galoscher* och *Du skall inte tro att du är bättre än jag* (egen övers.). I den här delen av dokumentären behandlas danska politiska, kulturella och samhällsliga fenomen. Programledarna reser bl.a. i Århus, Köpenhamn och Odense och försöker förstå sig på det danska. De största ämnena som diskuteras är historia, monarki och lycklighet.

Sista delen av tv-dokumentären (avsnitten 10-12) handlar om Finland. Huvudrubriken är *De ihärdigaste* och underrubrikerna – *Mellan Sverige och Ryssland*, *Nationens elit* och *Vad är det finländska?* (egen övers.). Vladimir Pozner reser runt i Finland och besöker bl.a.

Helsingfors, Åbo och Borgå där han träffar finländare från olika branscher och med olika bakgrund. I programmet diskuteras samhällseliga, historiska och kulturella fenomen som formar dagens Finland och finländarnas syn på livet.

Dokumentären visades på Rysslands största statliga tv-kanal *Первый канал* (Pervyj kanal) i slutet av 2018 och i början av 2019. Enligt kanalens officiella webbsidor (1tv 2015) kan 98,8% av Rysslands befolkning och över 250 miljoner människor utanför Ryssland titta på den här kanalen. Kanalen täcker hela Ryssland och en stor del av världen. Dagligen visas det populära underhållningsprogram, unika dokumentärer, nyheter, nya och gamla filmer, exklusiva program om idrott och musik. Kanalen följer noggrant publikens föränderliga behov och missionen är att ge människor i hela världen rysk tv-produkt av toppklass. (1tv 2016). Programmet kan även hittas på Youtube, tv-kanalens officiella webbsidor (1tv.ru) och Vladimir Pozners officiella webbsidor (pozneronline s.a. a).

Dokumentärkonceptet är inte nytt: Vladimir Pozner och Ivan Urgant har tillsammans skapat nio (inkl. *Dokumentär om skandinaviska länder och Finland*) dokumentärfilmer där de alltid följer samma schema: Dokumentär om USA (Pozneronline 2012a), Frankrike (Pozneronline 2011), Italien (Pozneronline 2012b), Tyskland (Pozneronline 2013), England (Pozneronline 2015a), Israel (Pozneronline 2015b), Spanien (Pozneronline 2016) och Japan (Pozneronline 2019b).

Tv-dokumentärens huvudskapare är Vladimir Pozner. Han är född i Paris år 1934 och har levat ett väldigt internationellt liv: han har bott i Frankrike, USA, Tyskland och Ryssland. Han har jobbat med språk och litteratur, samt med tv- och radioprogram både i Ryssland och i andra delar av världen. Pozner har skrivit många böcker, skapat flera egna program och nio dokumentärer i samarbete med Ivan Urgant. Sommaren 2019 deltog Pozner i diskussion i Nordens tält i Almedalen. Diskussionens tema var Ryssland, Norden och media – hur Norden presenteras i ryska medier och hur Ryssland presenteras i nordiska medier. Debattmötet var arrangerat av Nordiska Ministerrådet. (Norden 2019). Hela debatten kan ses på Nordisk Journalistcenters officiella webbsidor (Frølich 2019b). Pozner har mycket erfarenhet av internationellt samarbete, han har representerat Ryssland i flera olika program och evenemang.

Tv-dokumentärens andra programledare är Ivan Urgant. Han är född i Sankt Petersburg (Leningrad) år 1978, och han har varit aktiv i tv- och radiobranschen i många år. Urgant har

fått en massa olika pris, bl.a. 12 TEFI-pris (analog med det amerikanska Emmy Award). Urgant har deltagit i olika projekt både i Ryssland och internationellt. Han har varit med i film-, teater- och musikproduktion. (Иван Ургант s.a.)

1.3 Metod

För min analys har jag valt två metodologiska utgångspunkter: medieanalys och diskursanalys. Metoderna kompletterar varandra vilket leder till en djupare och bredare analys och bättre resultat. Materialet som jag använder som källa för min analys är en media – en rysk tv-dokumentär om Finland och Skandinavien, programmets innehåll är för sin del en uppsättning av diskurser – saker och fenomen som presenteras i dokumentären.

Medieanalys är viktig för undersökningen eftersom källmaterialet är en media. När media analyseras undersöker man vad en medieprodukt innehåller och vad (d.v.s. vilken slags information) som avsiktligt inte är med, vad som sägs direkt och indirekt, vilka saker är primära och vilka sekundära och så vidare (Fairclough 1997: 136). När jag analyserar materialet är det viktigt att även ta hänsyn till vad som inte sägs, vad materialet utesluter och varför vissa skandinaviska och finländska fenomen och diskussionsämnen förblir osynliga i tv-dokumentären när de i verkligheten är mycket aktuella i Skandinavien. Jag använder mig av Norman Faircloughs bok *Miten media puhuu*, Juha Herkmans verk *Audiovisuaalinen mediakulttuuri* och Kirsten Drottners *Medier och kultur: En grundbok i medieanalys och medieteor*i.

Med utgångspunkt i diskursanalys kan jag analysera materialet med tanke på relationer mellan olika diskurser i tv-dokumentären. Kärnan i denna analysmetod är att studera materialet (i mitt fall tv-program) för att förklara hur innehållet presenteras och varför materialet presenterar innehållet (i mitt fall Finland och Skandinavien, och ländernas aktuella fenomen) på ett visst sätt. Jag använder *Diskursanalys som teori och metod* av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips, samt *Diskursanalys i praktiken* av Mats Börjesson och Eva Palmblad.

1.3.1 Medieanalys

Varje dag använder vi oss av olika medier: vi kan leta efter information eller nyheter på Internet, titta på underhållningsprogram på TV eller kommunicera med andra individer via olika sociala medieplattformar. Olika slags forskning kring medier blir alltmer populär, medieanalys erbjuder flera sätt att arbeta med materialet och bl.a. ta reda på vad som händer i världen och samhället. Människor blir mer medvetna om mediers roll och påverkan vilket också leder till mer kritisk inställning.

Norman Fairclough i sin bok *Miten media puhuu* (1997: 136) konstaterar att media inte avspeglar ren verklighet utan den konstruerar sina egna varianter av verkligheten, och de varierar beroende på medias skapares position i samhället och deras mål. Ett bra exempel är olika tidningar med starka politiska inriktningar: de kan beskriva en och samma händelse eller ett och samma fenomen på olika sätt beroende på vad de vill säga och hurdana reaktioner de vill väcka.

När en ny verklighet konstrueras uppkommer det olika slags ändringar som uppstår av val som görs i olika skeden av processen. Att analysera en medieprodukt betyder att beskriva hurdana val har gjorts: Vilken slags information finns med i produkten och vad som uteslutas, vad som sägs direkt och indirekt, vilka ämnen är primära och vilka sekundära med mera. (Fairclough 1997: 136.)

Herkman konstaterar också att medier inte bara presenterar eller avspeglar verkligheten och fakta utan medier även *bildar* verkligheten i viss mån – medier skapar verkligheten på nytt. Medier presenterar olika fakta och föremål ur ett visst perspektiv, och det betyder att medieframställningar är fulla av val: vad som ska visas och vad som inte, vilken synvinkel ska presenteras och så vidare. Mediekultur består av representationer och deras betydelser. (Herkman 2001: 219.)

Det som väljas att lyfta fram och det som väljas att utesluta beror på medias skapares mål och position i samhället – makt spelar en väldigt stor roll. Enligt Juha Herkman (2001: 205) syns makt i *hur/på vilket sätt* medias skapare presenterar innehållet samt vilken bild medias skapare vill ge till mottagare – d.v.s. hur mottagare borde se innehållet. T.ex. en nyhet eller ett fenomen kan beskrivas och presenteras ur olika perspektiv beroende på vilket resultat

berättaren vill nå. Herkman (2001: 206) påpekar att media i dagens samhälle medföljer i skapande av bl.a. fakta och information som påverkar och bildar människors föreställningar om världen, andra människor och till och med sig själva. Det betyder att medier har kopplingar till människors attityder, och medieskapare har makt att få mottagare att tänka på ett visst sätt.

En viktig roll i alla medier spelar mottagarna – människor som använder, läser, tittar eller lyssnar på medieprogram. Drotner (2000: 373) lyfter fram ett väldigt intressant fenomen om relationer mellan mottagare och medier:

Mötet mellan medium och mottagare kan differentieras och förstås som en hel rad kontexter, där mottagaren har varierande möjlighet att förstå och handla, delvis på grund av mediernas representation av den sociala verkligheten, delvis till följd av de tolkningsrepertoarer som mottagarna bär med sig.

Det betyder att människor som konsumerar medieprodukter tolkar dem på olika sätt beroende på tid och rum, men också på egna erfarenheter och bakgrunder. När en medieprodukt skapas finns det redan från början ett mål som medieskapare vill nå: en viss bild, en viss verklighet som ska ges till mottagarna. Men eftersom alla mottagare är olika och har egna unika erfarenheter ska alla inte godkänna den verklighet som medieskapare erbjuder. Mottagare har makt i relation till medier och medieframställningar (Herkman 2001: 205). Man kan alltså konstatera att maktrelationer inte är ensidiga utan både medieskaparen och mottagaren gör egna val.

När man konsumerar olika medier är det viktigt att kunna ta hänsyn till vem som får uttala sig och vem som inte, d.v.s. vems åsikter presenteras och på vilket sätt. Det som inte visas och inte sägs har också egen betydelse: det kan finnas olika skäl för att utesluta vissa detaljer, och det är viktigt att vara medveten om hur medier fungerar. Fairclough (1997: 264) konstaterar att man i dagens samhälle måste kunna förhålla sig kritiskt till medier, och kunna analysera deras diskurs och språk. Även Drotner (2000: 374) lyfter fram att det är allmänt accepterat att medierna påverkar vår uppfattning om kultur och samtid, men det är också viktigt att kunna skilja mellan mediernas effekter på uppfattningar och på handlande.

1.3.2 Diskursanalys

Det är svårt att definiera *diskurs* och *diskurs analys* med ett par ord, eftersom frågan är om en grupp tvärvetenskapliga ansatser som kan användas på många olika sätt och på många olika områden beroende på forskarens mål och undersökningstyp. I boken *Diskursanalys som teori och metod* (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 7) beskrivs diskurs som ”ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)”. Diskursanalys är för sin del en analys av versioner av verkligheten: eftersom det finns flera olika sätt att förstå verkligheten och tala om den är det intressant och viktigt att ta hänsyn till och undersöka olika varianter.

Mats Börjesson och Eva Palmblad lyfter fram att en versionsfri eller oberoende verklighet inte kan finnas, världen kan inte ses på ett neutralt sätt. Vår verklighet och hur vi förstår världen baseras alltid på våra egna upplevelser, attityder, kulturella och sociala värden och perspektiv med mera. Därför är diskurser alltid bundna med kulturella och sociala fält där de aktiveras av människor. Diskurser bildar världen och bygger upp föremål, sinnen och sociala relationer – t.ex. fenomen, språk eller ställen är representanter för olika saker som hjälper oss att uppfatta verkligheten (t.ex. en hjälm med horn kan representera en urgammal nordiskhet osv.). Diskurser skapar associationer och sammanhang som orienterar människors handlande, både positivt och negativt. (Börjesson & Palmblad 2007: 9-12).

Detta är en avgörande faktor i diskursanalys: det finns en massa olika versioner av verkligheten, och de byggs upp och utvecklas på olika sätt beroende på individens bakgrund. Det betyder att när man analyserar diskurser är det viktigt att ta i beaktande omständigheter. Börjesson och Palmblad (2007: 13) konstaterar att när diskurser analyseras är det väsentligt att ställa följande frågor: På vilka olika sätt talas och berättas det om verkligheten? Vilka versioner kan urskiljas och hur står de i relation till varandra? Författarna påpekar att det alltid finns potentiella motstridigheter i hur företeelser, platser och annat ska framställas.

I boken *Diskursanalys i praktiken* (2007: 12) lyfts det fram att ”diskurser inte är bara vad som sägs i olika sammanhang, utan också vad som gör det möjligt att säga det”. Som forskare ska man alltså koncentrera sig på själva innehållet men också på omständigheterna som påverkar det innehåll. Detta är en viktig sak som man ska ta i beaktande: omständigheter som t.ex. tid och rum spelar en stor roll för analysen.

I min undersökning ska jag tillämpa diskursanalys för att studera vilka finländska och skandinaviska fenomen presenteras i det ryska tv-programmet *Самые. Самые. Самые.* och hur. Programmets innehåll är en uppsättning av olika diskurser, d.v.s. olika samhälleliga och kulturella företeelser som lyfts fram i dokumentären. Med hjälp av diskursanalys blir det möjligt att kunna fördjupa sig i dessa företeelser och ett sätt att presentera dem för att undersöka dem ur olika perspektiv.

2 TEORI

I min undersökning koncentrerar jag mig på att analysera hur Finland och Skandinavien presenteras på rysk TV, i en rysk tv-dokumentär *Самые. Самые. Самые.* I det här kapitlet presenterar jag teoretisk referensram som omfattar nationella stereotyper och imagologi, samt lyfter fram centrala begrepp som mitt arbete baserar sig på. Jag använder mig av bl.a. Erkki Karvonens *Imagologia* (1997) och Michael Pickerings bok *Stereotyping* (2001).

2.1 Nationella stereotyper och imagologi

För att kunna fördjupa mig i avhandlingens teoretiska referensram vill jag först lyfta fram några centrala begrepp. Ett av dem viktigaste begreppen som min undersökning baserar sig på är *stereotyp*. Det finns mycket forskning kring stereotyper, och inställningar till dem förändras i tiden. I dagens värld bidrar sådana rörelser som *Black Lives Matter* och *Metoo* med ny information om stereotypier och stereotypisering. Världen förändras och det kommer allt mer nya perspektiv och synvinklar.

Mörck & Peterson (2002: 5) konstaterar i introduktionen till sitt verk om stereotyper att ”stereotyper är förenklande beskrivningar av grupper av människor som föreställs lika och utbytbara”. Stereotyper är kategorier, de fungerar som gränsmarkörer som lyfter fram något avvikande (2002: 5). En viktig och avgörande detalj är att stereotyper uppfattas som oföränderliga, vilket leder till att stereotyper kan fungera som normgivande beskrivningar (Elmgren 2008: 18).

Michael Pickering (2001: 47) lyfter fram att stereotyper är ensidiga karakteriseringar av andra, stereotyper är ett sätt att placera/kategorisera ur ett visst och privilegierat perspektiv. Stereotypisering är: ”en social process där den inbördes relationen mellan utpekade och utpekande handlar om makt där den marginaliserade parten löper risken att råka ut för den självuppfyllande profetian” (Mörck & Peterson 2002: 5).

Magnus Mörck (2002: 5) skriver att det mest utmärkande för stereotyper är: det schematiska förenklandet, den breda spridningen, det ständiga vardagliga upprepandet och den ofta långa bakomliggande historiska traditionen. För att stereotyper kunde existera behövs det en viss uppsättning som berör flera olika områden samt en upprepning för en längre tid.

Mörck och Peterson (2002: 5-6) lyfter fram att stereotyper kan vara positiva, neutrala och negativa. Man kan tänka sig att det är inget fel på positiva stereotyper, *idealiseringar*, men i verkligheten kan de ha väldigt negativa konsekvenser. Bakom idealiseringar kan det gömmas stora problem i samhället, och för att undvika att prata om dem väljs det att idealisera något annat – att byta fokus. Författarna påpekar att problemet inte är själva stereotyperna eller värdeladdningarna utan problemet är att vilka stereotyper som helst fungerar som en bas för tänkesättet *vi och de*, de markerar en tydlig gräns och skillnad.

Nationella stereotyper är för sin del stereotyper som omfattar nationer. Nationen uppfattas som en homogen kulturell, språklig och historisk enhet (Winther Jørgensen & Phillips 2000: 163). Ett bra exempel är olika vitsar som baserar sig på stereotyper och/eller kritik om andra länder och nationaliteter: I Finland vitsar man om svenskar och Sverige, i Sverige finns det en massa vitsar om Norge och norrmän. I skandinaviska kretsar börjar skämt ofta med ”en svensk, en dansk och en norrmän ...”. Vitsarna brukar byggas på stereotyper som t.ex. finländare har om svenskar: I vitsen lyfts det fram något avvikande, något som skiljer svenskar och Sverige åt finländare. Pickering (2001: 80) påpekar att vår egen kultur påverkar hur vi interpreterar och förstår andra kulturer som vi möter. Det är också naturligt att vissa stereotyper som man t.ex. har i Finland om Sverige nödvändigtvis inte existerar i andra delar av världen, t.ex. i Brasilien. Eftersom egen kultur påverkar vår syn på världen och våra inställningar har människor i andra kulturer annorlunda perspektiv vilket leder till att det inte finns ett utrymme för likadana stereotyper. Våra bilder av andra länder, människor och

kulturer härrör till största delen från selektiva värderingar som uppkommer från selektiva observationer (Beller 2007: 5).

Ainur Elmgren (2008: 8) konstaterar att nationella stereotyper är historiska fenomen som är föränderliga och som är bundna till sammanhang i tid och rum. Olika stereotyper som idag existerar har kommit till under specifika maktrelationer och historiska omständigheter (2008: 18). Det som vi idag ser är alltså konsekvenser av olika händelser som har rötter i det förflutna. De stereotyper som finns i nuläget kommer nödvändigtvis inte vara aktuella i framtiden, eftersom världen förändras och omständigheter förändras.

Imagologi är för sin del ett centralt betraktelsesätt att utforska stereotyper, och speciellt nationella stereotyper, i olika former av kulturella representationer. Stereotyper kan delas i två grupper: heterostereotyper – stereotyper och bilder av andra, och autostereotyper – stereotyper och bilder av sig själv. (Beller 2007.) Till heterostereotyper, (ofta negativa) karakteriseringar av andra, hör t.ex. finländarnas föreställningar om ryssar och alkohol; till autostereotyper (ofta positiva) hör t.ex. finländarnas föreställningar om sig själva och ishockey.

Att studera och analysera våra bilder och föreställningar om andra nationer, och till och med vår egen nation, är ett fungerande sätt att utpeka väldigt aktiva fördomar och stereotyper från den stora gruppen av imaginära bilder. Beller lyfter fram att det är viktigt att ifrågasätta bilder som vi har om andra och sig själva – vad som är sanningen. Det konstateras att möten med andra kulturer, språk, människor och seder inspirerar nyfikenhet och väcker fascinerande bilder och föreställningar: att värdera det andra är en återspeglning av egna synvinklar och perspektiv. När människor från olika länder och kulturer möts börjar den verkliga upplevelsen konkurrera med bilder som man redan haft i sinnet: tidigare möten med andra former ens förväntningar – och detta påverkar och förutbestämmer kommande möten och inställningar. (Beller 2007: 4-11).

Ett annat viktigt begrepp som jag använder i min undersökning är *image*. Enligt ordboken av Institutet för de inhemska språken (kielitoimistonsanakirja.fi) är image en bild som en person eller ett företag medvetet ger om sig själv. Utöver personer och företag har också olika områden, t.ex. städer och länder egen image. Det finns flera organisationer som arbetar för att upprätthålla eller förbättra ländernas image.

Erkki Karvonen (1997: 32) påpekar att det finns en tydlig skillnad mellan hur en produkt presenterar sig själv, d.v.s. vilken bild den ger om sig själv (image) och vilken bild mottagaren har (föreställning). En bild som *ges* baseras på presentation och demonstration: Här brukar man använda olika former av kommunikation – bilder, musik, icke-verbal kommunikation med mera. Föreställningar omfattar mottagarens psykologiska aspekter och har direkta kopplingar till individens personlighet, erfarenhet, kunskaper, värderingar, attityder, känslor och så vidare. Eftersom det är så många förutsättningar som bildar och påverkar ens föreställning är den alltid en individuell upplevelse.

I min undersökning koncentrerar jag mig på bilden av Finland och Skandinavien i ryska medier, särskilt i en rysk tv-dokumentär *Самые. Самые. Самые*. För min analys är det centralt att kunna förhålla sig kritiskt samt skilja på stereotyper, ländernas image och mottagares föreställningar. Med dessa begrepp kan materialet tolkas ur ett bredare perspektiv vilket påverkar undersökningens resultat positivt.

3 TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel presenterar jag tidigare forskning som den här avhandlingen bygger sig på. Eftersom målet är att studera hurdan bild av Finland och Skandinavien presenteras på rysk tv, är det väsentligt att ta i beaktande forskning om stereotyper och bilden av Finland och skandinaviska länder utomlands. I den här delen av avhandlingen presenteras även tidigare forskning kring nation branding och hur skandinaviska länder marknadsförs från olika myndigheters håll.

3.1 Stereotyper om Finland och Skandinavien

I andra delen av avhandlingen där jag behandlar teoretisk referensram och bl.a. nationella stereotyper lyfter jag fram begreppet *stereotyp* och dess definition. Enligt Mörck & Peterson (2002: 5) är stereotyper ”förenklade beskrivningar av grupper av människor som föreställs

lika och utbytbara”. Stereotyper är kategorier som markerar något avvikande. Dessutom är det viktigt att nämna att Beller & Leerssen (2007: 429) delar alla stereotyper i två olika grupper: heterostereotyper och autostereotyper.

Autostereotyper i Skandinavien är självbilder – hur skandinaver ser sig själva och sin kultur, och även hur de marknadsför sina länder. Heterostereotyper är för sin del bilder av andra, t.ex. hur ryssar ser skandinaver och deras kultur. Kythor (2020: 211) konstaterar att både autostereotyper och heterostereotyper är bundna till varandra, och beroende av varandra. Autostereotyper brukar ofta vara positiva, heterostereotyper – negativa, fastän det alltid finns ett undantag.

I det skandinaviska fallet har positiva heterostereotyper, positiva bilder av Skandinavien, en lång tradition: t.ex. en romantiserad syn på danska och norska vikingar redan under den viktorska tiden i Storbritannien. Jämlikhet, en bra balans mellan jobb och privatliv, stöd i föräldraskap samt skydd av kvinnors rättigheter dominerar de positiva bilder av Skandinavien nuförtiden. (Kythor 2020: 213-214).

När Skandinavien-bilden studeras kommer det starkt fram att bilder av och stereotyper om Sverige dominerar den stora skandinaviska helhetsbilden – Brand Skandinavia. Med hjälp av olika svenska organisationer har Sverige möjlighet att satsa på nation branding och ökning av landets attraktionskraft (Kythor 2020: 213). T.ex. Svenska institutet som ”bygger relationer och skapar förtroende för Sverige i världen” (Svenska institutet s.a. a) arbetar för att upprätthålla en positiv bild av Sverige.

Bilden av Sverige definierar i många fall Skandinavien bild. En av autostereotyper som idag existerar i Sverige är att Stockholm är Skandinavien huvudstad och kärna (Lindqvist 2007). Denna stereotyp är svenskarnas självbild som även påverkar nation branding – hur landet marknadsförs utomlands och vilken slags information sprids i världen. Om Sverige positionerar sig och marknadsför sig själv som Skandinavien kärna påverkar det naturligtvis människors föreställningar i andra delar av världen, speciellt i länder som ligger långt borta från Skandinavien. Sverige börjar anses vara *en synonym* till Skandinavien vilket leder till att föreställningar om det svenska lätt kan sprida sig över det norska och danska, och som resultat kan *det svenska* anses vara lika med *det skandinaviska*. Det gäller både positiva och negativa

föreställningar: om bilden av Sverige försämrats påverkar det direkt bilden av hela Skandinavien.

Det finns även andra svenska autostereotyper som har en väldigt lång tradition. Rühling konstaterar att t.ex. den moderna självbilden av Sverige har sitt ursprung i året 1523 då Gustav Vasa blev kungen och den moderna svenska staten föddes. Idén om att den svenska nationen var skapad i samarbete mellan själva kungen och fria lantbrukare blev en väsentlig del av myten om Sveriges ursprung. (2007: 248.)

Heterostereotyper om Sverige, d.v.s. hur andra människor ser Sverige och svenskar, har också en lång tradition. Bilden av Sverige utomlands har förmedlats och påverkats väldigt stort av Tyskland, som är Sveriges viktigaste kommersiella partner sedan medeltiden (Rühling 2007: 249).

Idag räknas Sverige som ett land i Europa där de negativa aspekterna av moderniseringen har undvikits tack vare regeringens åtgärder. Detta är ett exempel på ett intressant fall där både svenskarnas självbild, autostereotyp, och andras föreställningar om Sverige, heterostereotyper, överensstämmer. *Folkhem*-modellen har setts som ett samhälle av ömsesidig solidaritet, och under lång tid hade Sverige representerat en nästan idealisk social värld där alla problem löstes genom ett brett samarbete. (Rühling 2007: 249.)

Idag står Sverige för en ekonomiskt framgångsrik nation och stora framgångsrika företag som t.ex. Ikea och Volvo, kända idrottare och begåvade musikanter. Själva svenskarna betraktas som stora alkoholanvändare på fester. Svenska kulturprodukter, som t.ex. Ingmar Bergmans filmer och litterära verk av Henning Mankell, har också påverkat bilden av Sverige utomlands. (Rühling 2007: 250.)

Heterostereotyper om Norge har sina rötter i vikingatiden då vikingarnas expeditioner skilde norrman från andra skandinaver och skapade bilden av kall och hednisk norr som kontrast mot det varma och civiliserade söder. Norsk identitet tog sin början mellan nionde och tolfte århundradet, under 1700-talet blev bilden av den fria norska bonden som ett förvar för den norska kulturen även mycket populär inom Norge, och den fungerade som ett föremål för identifiering för många norrmän. De politiska förändringarna under året 1814 (Norge styrdes inte längre av Danmark, och union med Sverige), Norges liberala konstitution och fredlig

politisk separation från Sverige år 1905 bekräftade bilden av norrmän som rationella och demokratiska människor. (Spring 2007: 214-215.)

Heterostereotyper om Norge idag kommer till stor del från 1800-talets förhandlingar om nationella identiteter och det norska. Bilder av introverta lantbrukare vars karaktär och identitet är formad av den norska naturen fungerar fortfarande som ett lockande koncept i turistindustrin. Norrmän ser sig själva som en heterogen grupp och kultur, där finns plats för invandrare och etniska minoriteter. Välfärd och ekonomisk välmåga har också påverkat norrmän och bringat självsäkerhet. (Spring 2007: 215.)

I Danmarks historia kan man lägga märke till stark påverkan av det tyska språket och den tyska kulturen på landets överklass och domstol i Köpenhamn, tyska författare spelade en aktiv roll i spridningen av den europeiska kulturen i Danmark. Under 1700-talet började en tydlig dansk identitet formas och utvecklas i medelklassen – det skedde samtidigt med ett motstånd mot det tyska. Ur ett europeiskt perspektiv påstås detta vara en väldigt tidig förekomst av en nationell identitet. (Adriansen 2007: 138.)

Senare under 1800-talet blev jordbruksvärden och populism en del av Danmarks politiska kultur: Både danska staten och nationen påverkades av demokratiska dygder som ansågs vara typiskt danska. En socialdemokratisk välfärdsstat som Danmark inrättade under 1920-talet baserade sig på lutheranism – detta påverkade det danska samhället både kulturellt och politiskt. Jantelagen blev en del av det danska, och påverkade danskarnas ironiska självbilder. (Adriansen 2007: 139.)

Enligt det europeiska forskningsprojektet *The European Values Study* påstås danskarna vara mer nöjda och demokratiska i jämförelse med Danmarks grannländer: danskar är stolta över sin välfärdsstat. Den danska karaktären (heterostereotyper om danskar) uppfattades och representerades av andra europeiska länder som en del av en större *skandinavisk* karaktär och identitet med välfärdsstatsmodellen och sexuellt befriat kynne. Ur ett nordiskt perspektiv anses danskarna ha ett sydligt temperament i jämförelse med andra nordiska temperament. Kända danskar ur kulturvärlden, bl.a. Hans Christian Andersen och Lars von Trier, har även påverkat stereotyper om danskar. (Adriansen 2007: 140.)

Ett exempel på en intressant dansk stereotyp som under de senaste åren har blivit mycket populär inte enbart i Danmark utan också i andra delar av världen är *hygge*. Hygge beskrivs som en viktig del av det danska, som ett fenomen som ligger djupt i den danska folksjelen (Visit Denmark s.a.). Jeppe Trolle Linnet tar fram i sin artikel *Money Can't Buy Me Hygge* att hygge i Danmark har en ikonisk status, och det representerar ett visst, speciellt sätt att umgås med andra – och detta sätt anses ofta vara ett unikt danskt (2011: 21). Den danska forskaren och författaren Meik Wiking har skrivit en bok om hygge, *The Little Book of Hygge*, som har översatts till mer än 35 språk och sålts i olika delar av världen. Hygge har blivit Danmarks nationella varumärke, som representerar den danska livsstilen både i Danmark (som en autostereotyp) och i andra länder (som heterostereotyp).

Ur ett utländskt perspektiv beskrevs Finland och finländare ofta som traditionella, irrationella och mystiska. När det finländska samhället började moderniseras blev Lappland och samerna en viktigare del av representationer av Finland och den finländska nationen. Detta är ett intressant fenomen eftersom det inte sammanträffade med den finländska självbilden, autostereotypen, då invånarna i norr ansågs vara kulturellt annorlunda och moraliskt underlägsna. Finländare såg sig själva som ihärdiga, snälla och envisa – dessa egenskaper kombineras i ett finskt ord *sisu* som fortfarande är en viktig del av den finska karaktären och självbilden. I böcker förekommer det ofta stereotyper om bl.a. drickande och envishet, blonda och snygga människor, bastubad och vinterbadande samt längdåkning i mörkret. (Saukkonen 2007: 151-153.)

Det kända finländska utbildningssystemet är även ett bekant ämne utomlands.

Heterostereotyper om Finland och dess sätt att arrangera och satsa på utbildningen har spridit sig tack vare sociala medier och populära artiklar. Bedhall (2018) lyfter fram att bilden som många utlänningar har om det finländska skolsystemet är väldigt ensidig: i stereotyperna betonas bara vissa aspekter av utbildningen, som t.ex. inga hemläxor och mycket fritid, samtidigt som andra delar av detta system som t.ex. obligatorisk förskola inte nämns alls.

När frågan handlar om att marknadsföra ett land betyder det att olika organisationer och myndigheter arbetar för att sprida *positiva bilder* av sitt land utomlands. Det kan ske på olika sätt beroende på hurdana resultat landet vill nå. Varje land har sina egna organ som ansvarar för detta arbete. T.ex. ett av sådana organ i Sverige är *Svenska institutet*. Organisationen ” bidrar till förtroende och samverkan för Sverige i världen genom att förstå, informera, bygga

upp och påverka relationer med människor i andra länder för att skapa inflytande, starkare relationer eller förändringar” (Svenska institutet s.a. b). Institutets uppdrag att öka kännedom om och intresse för Sverige kommer från Sveriges riksdag och regering.

En av motsvarande organisationer i Finland är *Finland Promotion Board* ”som drar upp riktlinjer för främjandet av Finlandsbilden, och ansvarar för arbetets nationella samordning” (Utrikesministeriet s.a.). I samarbete med experter och tjänstemän arbetar den för att sprida information om Finland. I sitt arbete försöker den påverka människors kännedom, föreställningar och beslut vilket i resultat kan vara väldigt betydande både politiskt och ekonomiskt. (Statsrådets kansli s.a.).

Utöver ländernas egna marknadsföringsstrategier finns det även ett gemensamt initiativ att marknadsföra Norden som en helhet med fokus på det gemensamma i nordiska länder: perspektiv, värderingar, kultur och historia. Nordiska ministerrådets sekretariat har utformat en strategi för internationell profilering och positionering av Norden. Det nordiska initiativet signalerar att de nordiska länderna är starkare tillsammans än allena. Som gemensamma värderingar lyfts fram öppenhet, förtroende, nytänkande, hållbarhet och medmänsklighet. (Nordiskt samarbete s.a.). Dessa värderingar presenteras och marknadsförs som *det nordiska*, som ska både upprätthålla och förstärka den positiva bilden av Norden och locka nya aktörer.

4 ANALYS

I detta kapitel presenterar jag min analys och besvarar forskningsfrågorna som jag ställde i början av forskningen. Jag analyserar källmaterialet, rysk tv-dokumentär *Самые. Самые. Самые.*, genom att tillämpa tidigare forskning och teorilitteratur om nationella stereotyper samt imagologi. Jag behandlar Norge, Sverige, Danmark och Finland separat. Det betyder att jag analyserar *ett* land i taget och jag undersöker dem avsnitten som handlar om landet i fråga. Jag använder mig av diskursanalys och medieanalys.

4.1 Norge

Hela dokumentären inleds med tre avsnitt om Norge, då programledaren Vladimir Pozner reser i Oslo, Stavanger, Bergen och Lofoten för att bekanta sig med landet, kulturen och samhället. Namnen på avsnitten syftar på ämnen som behandlas i tv-programmet, och följaktligen heter avsnitten i Norge-delen *Olja och fisk*, *Ekonomisk buffert* och *Vad är det norska?* (egen övers.).

Det största temat i dem norska avsnitten berör oljeproduktion i Norge och så kallade *den norske modellen*. *Den norske modellen* är ett norskt alternativ till *den svenska modellen* eller till *den nordiska modellen*. Som Lars Klemsdal (2009: 3-4) konstaterar i sin artikel *Den nordiske modellen i tre deler* står den nordiske modellen på tre ben: ett omfattande samarbete mellan arbetslivets parter om lönebestämning på arbetsmarknaden, en generös välfärdsstat som säkrar hela befolkningen en ekonomisk grund och ett omfattande samarbete om utveckling av arbetslivet inklusive välfärdsstaten som tjänsteleverantör. När programledaren Pozner diskuterar den norske modellen syftar han på oljeproduktion och det norska sättet att använda vinsten, d.v.s. oljepengarna. I programmet konstateras att den norske modellen skapades för att integrera oljeproduktion i det socialdemokratiska Norge, och som konsekvens grundades ett statligt företag *Statoil*. *Statoil* beröms som ett företag som har nått fenomenal nivå i världen. Det lyfts även fram att *Statoil* har ändrat Norge och påverkat landets infrastruktur samt välmåga.

Ett av dem viktigaste ämnena i programmets Norge-del är oljeproduktion och dess inkomster, samt inkomsternas påverkan på norska samhället. Pozner konstaterar att oljeproduktion (oljebusiness) betalar 70% av intäkterna i skatt som går till staten och vidare till Norges invånare – det betyder att pengarna som man tjänar på oljeproduktion används för att göra Norge och livet i landet bättre. Det lyfts också fram att 90% av bensinpriset går till *Oljefondet* och används för att tillgodose Norges behov. Detta understryks som ett speciellt norskt fenomen och *ett norskt sätt att hantera vinst och inkomster*.¹

---

¹ *Самые. Самые. Самые.* 1 и 2 серии. Норвегия. Самые богатые. Нефть и рыба. Подушка безопасности. 00:32:00 – 00:35:40.

I programmet konstateras att Norge delar på alla oljeinkomster mellan den norska befolkningen för att oljeproduktion skulle vara till nytta för var och en. När olja hittades i Norge grundades det Oljefondet som är världens största fond, och dess värde är en triljon amerikanska dollar (Norges Bank Investment Management 2020). Med detsamma påpekar programledaren att oljepengarna inte har slösats bara på invånarnas behov utan norrmän har även skapat en ekonomisk buffert – denna ekonomiska politik har lett till att endast 3 % av oljeinkomster används för att tillgodose Norges behov och resten 97 % investeras i 8000 företag i hela världen. (Denna dokumentär producerades år 2018, år 2020 har Oljefondet redan investerat i 9 202 företag (Norges Bank Investment Management 2020).²

Finns det liv efter oljan? – det är frågeställningen som dominerar Pozners presentation av nationen Norge åt sina ryska landsmän. Temat är givetvis relaterat till Ryssland, som liksom Norge är en stormakt inom energiindustrin. Det säger sig självt att alla i Ryssland kan förstå vad det betyder för ett land att ha olje- och gasrikedomar. De norska experter som intervjuas ger bilden av en välfungerande oljeindustri som gett Norge ett historiskt lyft till en av världens rikaste länder. Är det då för Pozner att bara konstatera att norrmännen gör detta väldigt bra och inga problem finns? Bland de intervjuade personerna framkommer också en oro inför framtiden. Vad händer när oljan tar slut? Frågan är också kanske aktuell i Ryssland, och Pozner verkar ha tillräckligt svängrum att peka på en fråga som också kunde ställas i hans hemland. Han gör det dock inte explicit, utan han låter norrmännen tala om Norge.

Programledaren träffar människor från olika branscher och med olika bakgrunder, vilket gör det möjligt att få höra olika synvinklar. Det kommer fram väldigt tydligt att en del av dem som intervjuas har mycket positiva attityder mot oljan och oljepengarna, och den andra delen av intervjuade ser konsekvenser och negativa påverkningar. En del berömmar oljeproduktion och oljepengarna och deras påverkan på Norge och norska samhället positivt på alla plan, och samtidigt påstår andra att olja är en förbannelse för Norge och norrmän.

Pozner konstaterar att det finns ett dilemma i norska samhället: Olja är ett negativt ting men det bringar mycket pengar och Norge vill inte tacka nej till pengarna. Hälften av norska folket skäms över oljeproduktion och det att Norge är en stor exportör av olja, eftersom den viktigaste frågan nuförtiden är klimatförändring. Detta är ett intressant perspektiv som inte

---

² *Самые. Самые. Самые.* 1 и 2 серии. *Норвегия. Самые богатые. Нефть и рыба. Подушка безопасности.* 00:52:10 – 00:53:50.

diskuteras tillräckligt ofta. Speciellt kan det vara ett ögonöppnande perspektiv för ryska tittare, eftersom klimatförändring inte är det populäraste diskussionsämnet i Ryssland. När naturrikedomar i samhället diskuteras brukar det handla om fördelar.

Den andra stora frågan i Norge-delen är norska (olje)pengar och hur staten använder dem. Programledaren lyfter fram att en stor del av oljepengarna utnyttjas för att utveckla olika industrier – det är ett stort steg för Norge. Nya teknologier kan användas för att lösa problem med ekologi vilken är ett stort och viktigt ämne i Norge. När norrmän producerar olja och gas använder de sig av mycket hårda eko-regler och gör analyser av olje- och gasproduktions påverkan på miljön.³

Vladimir Pozner konstaterar att *staten* äger alla naturresurser, och därför har Norge råd med att erbjuda olika tjänster, t.ex. kostnadsfria utbildningar, föräldraledighet och nationell/statlig hälsovård. Ändå finns det också brist på vissa ting: eftersom det endast är 3 % av oljeinkomsterna som används för att tillgodose Norges behov finns det saker som enligt intervjuade norrmän behöver förbättras. De lyfter fram frågor som handlar om kultur, skolor och hälsovård – där finns det mycket att utveckla. Man kan konstatera att det finns problem med hur verksamhet är organiserad – pengarna används på ett fel sätt. Här kommer ett intressant och viktigt fenomen fram – den oljeindustri, som gett Norge ett historiskt lyft till en av världens rikaste länder, har gett god vinst, men har staten använt pengarna på ett relevant sätt? Norge använder pengarna för att förstora sitt kapital, staten investerar i teknologi och en stor del av oljepengarna utnyttjas för att utveckla olika industrier. Frågor som handlar om kultur eller hälsovård har inga direkta kopplingar till ekonomi och landets kapital vilket leder till att sådana områden blir utanför när staten bestämmer om hur pengarna delas ut. Det betyder att norska staten prioriterar ekonomin och eget kapital över invånarnas grundläggande behov vilket leder till att landet är ett av dem rikaste i världen, samtidigt som vanliga medborgare lider av brist på elementära saker som ordentlig skolutbildning och hälsovård.

Som jag redan har konstaterat är naturrikedomar också ett väldigt aktuellt och populärt ämne i Ryssland. När programledaren diskuterar norska naturrikedomar, vinsten och hur staten använder pengarna kan man lätt dra paralleller med hur ryska staten gör det och vad som idag händer i Ryssland. Pozner talar inte explicit utan han lyfter fram fördelar och nackdelar med

---

³ *Самые. Самые. Самые.* 1 и 2 серии. *Норвегия. Самые богатые. Нефть и рыба. Подушка безопасности.* 1:06:15 – 1:07:00

den norske modellen och Norges sätt att hantera situationen, så att ryska tittare kunde lära sig av.

I avsnitten som handlar om Norge har Pozner även funderat på hur oljepengarna har påverkat normmän och deras mentalitet. En av dem intervjuade är Simen Sætre som har skrivit en bok *Petromania* (2009) där han kritiserar norska oljepengar och oljeproduktion samt diskuterar hur rikedom påverkar och förändrar normmäns sätt att tänka. Sætre konstaterar att man i Norge blir helt beroende av staten och förmåner som den kan erbjuda – om man har ett problem väntar man på att staten ska lösa det istället för att agera själv. Enligt Sætre förväntar man sig att staten ska hjälpa och det förstås förändrar mentaliteten och sätt att förhålla sig till livet. Det nämns t.ex. att tredje delen av alla arbetslösa i Norge är de som inte vill arbeta eftersom arbetslöshetsförmån är lika hög som en lön man skulle få om man jobbade – detta är en konsekvens och en nackdel av stora sociala förmåner som ett rikt land kan erbjuda.⁴

I programmet lyfts fram även ett annat intressant fenomen: eftersom unga normmän har blivit vana vid att pengar alltid finns vill de inte arbeta med lågkvalificerade arbetsuppgifter, t.ex. inom servicebranschen, de vill arbeta med tjänster på högre nivå. De flesta som i Norge jobbar inom servicebranschen är svenskar: svenskarna kommer för att jobba med sådana arbetsuppgifter som normmän inte vill göra. Pengar och välfärd ger status för hela nationen vilket leder till att folkets förhållande till livet och t.ex. arbetet förändras. Som ett litet och fattigt land hade normmän alltid sett upp till Sverige, men efter revolutionen i oljebranschen har Norge lyckats att bygga ett eget rikt och välfungerande samhälle. Normmäns självkänsla och stolthet har ökat, och nu är det dags att bli av med ett historiskt lillebrorskomplex.

Innan oljerevolutionen var Norges ekonomis hjärta och grund fisk, speciellt torsk. Det var en viktig del av norsk mentalitet och landets imago. Det är också hur rika och kulturella svenskar och danskar såg Norge – där fanns bara fisk, inget annat. Idag är fiskeriet en av Norges inkomstkällor, därtill finns det också elenergi och olja, som har påverkat fiskets betydelse i den lokala ekonomin ganska mycket.

I sista delen av programmet försöker Pozner ta reda på vad det norska är och hurdana normmän egentligen är. Det största ämnet i avsnittet är jämlikhet och hur den syns i den norska

---

⁴ *Самые. Самые. Самые.* 1 и 2 серии. Норвегия. Самые богатые. Нефть и рыба. Подушка безопасности. 1:05:25 – 1:06:15.

vardagen. Som det tydligaste exemplet på jämlikhet presenteras Operahuset i Oslo. Byggnaden anses vara en norsk symbol för jämlikhet, och den poängterar att alla norrmän är jämlika. Man kan tänka sig att opera alltid har varit en väldigt elitistisk hobby som ofta har lämnat vanliga medborgare utanför. Meningen med det norska operahuset är att välkomna alla: Operahusets tak är konstruerat på det sättet att det liknar ett berg (och norrmän älskar att klättra upp på berg, konstaterar Vladimir Pozner) och samtidigt är byggnaden mycket modern, väl planerad och alla människor har tillgång till den. I den här symbolen förenas alla norska dygder – jämlikhet, förmåga att planera och förverkliga stora projekt samt modern syn på arkitektur och teknologier. Var och en oavsett sin sociala status, modersmål eller bakgrund kan besöka operahuset, använda dess tjänster och ta del av den norska kulturen. På Operahuset arrangeras det olika evenemang för vuxna och barn, samt finns caféer och butiker.

Både programledaren och norrmännen som intervjuas konstaterar flera gånger att det viktigaste som finns i Norge är en känsla av att alla människor är jämlika. Som ett exempel på det tas upp norska fängelser och Anders Breivik. År 2013 skrev Åsne Seierstad en bok om Breivik som heter *En av oss*, namnet syftar på att Breivik är ”en norsk produkt” och han är en av folket. Det understryks av Pozner som en norsk dygd att kunna se alla människor, till och med dem som gör fel, som jämlika.

Som ett unikt och speciellt *norskt* fenomen lyfter Pozner fram norska fängelser och fängslades liv. Det sägs tydligt att en fängslad i ett norskt fängelse utbildas till en ordentlig medborgare, och därför borde ens liv i fängelset likna det vanliga livet så mycket som möjligt: man har möjlighet att studera, man jobbar och idrottar. Detta stöder bra norrmäns strävan efter jämlikhet – om man har gjort fel blir en inte lämnad. Det finns organisationer, t.ex. fängelser, som ska hjälpa och vägleda inte straffa och trycka ner. Programledaren lovordar norrmäns sätt att agera och konstaterar att detta är en nyckel till förståelsen på läget i samhället i dagens Norge. Som vanligt låter Pozner läsa mellan raderna och dra paralleller med ryska samhället – han behöver inte säga explicit vad som görs rätt och fel, han låter tittare se exempel och konsekvenser på olika sätt att agera.

I sina försök att ta reda på hurdana norrmän egentligen är möter programledaren en uppfattning att Peer Gynt är den exakta beskrivningen av norsk mentalitet – en oerfaren skeppsgosse i en stor ocean (Peer Gynt är huvudperson i Henrik Ibsens bok *Peer Gynt* (1867) Ibsen 2007). Man letar efter lycka, och i letandet märker man att ens förståelse av och syn på

lycka förändras. Kanske det viktigaste är att man säger nej till drömmen om rikedom, sammanfattar Pozner.

Som en del av det norska lyfts fram samer – deras liv och kultur. Samer bor i Ryssland, Finland, Sverige och Norge – de bevarar sina gamla traditioner och samtidigt är de väldigt moderna. Tidigare försökte Norge assimilera samer och göra dem till norrmän, det fanns människor som skämdes över sin ursprung. Idag är situationen annorlunda och det är många som vill lyfta fram sin samiska bakgrund. Detta bekräftar det största ämnet i avsnittet – oavsett modersmålet och livsstilen är alla lika mycket värda och jämlika. I dagens Norge försöker man bygga ett samhälle där ingen behöver vara utanför, där alla är välkomna och var och en får vara sig själv. Om någon misslyckas finns det alltid stöd i form av sociala tjänster och olika organisationer som alla invånare har tillgång till.⁵

Ett intressant fenomen är att samer bara nämns en gång i programmets del som handlar om Norge. Fastän Pozner själv har konstaterat att samer också bor i Finland och Sverige har de inte lyfts fram i andra delar av dokumentären. Som tittare kan man tänka sig att samer är en stor och viktig del av Norge, norskt samhälle och norsk kultur, och samtidigt är de absolut irrelevanta när frågan handlar om svenskt eller finländskt samhälle. Varför ville då Pozner lyfta fram samisk kultur som en del av det norska? Kanske för att visa mångfald eller för att bekräfta orden om den norska jämlikheten. Kanske därför att den största delen av den samiska befolkningen (ca 40 000 personer) bor i Norge, och resten hör till Ryssland, Sverige och Finland (Opplev samisk kultur 2021). Kanske även därför att samer i Norge har status som urfolk (Språk i Norge 2020). I alla fall presenteras samer som *ett norskt* fenomen som spelar en viktig roll i norsk kultur och norskt samhälle.

En relevant och viktig poäng som inte nämns i dokumentären är att det finns skillnader mellan Sametinget i Norge och Sverige: Båda den svenska och den norska staten har använt sametingen för att uppnå samiskt självbestämmande, men det avgörande är att staterna har tilldelat dem *varierande* status, mandat och uppgifter. Sametinget i Norge har frihet att själv bestämma sitt verksamhetsområde, däremot i Sverige är Sametinget en myndighet som direkt är underordnad regeringen. Till och med finns det tydliga skillnader i politiskt arbete: I Norge har Sametinget en representativ roll där uppgiften är att säkra samiskt perspektiv, i Sverige är

---

⁵ Самые. Самые. Самые. 3 серия. Норвегия. Самые богатые. Что есть норвежское. 00:25 – 08:45.

Sametinget en myndighet. (Sikku 2015). Detta syftar på samernas olika rättigheter i skandinaviska länder. Eftersom den norska staten satsar på att bevara det samiska anses det vara en viktig sak för Norge – den samiska kulturen uppfattas som en del av Norge. Därför kan det vara ett naturligt val att presentera samer och det samiska som *ett norskt* fenomen, som också är viktigt för Norge.

En annan intressant fråga som handlar om mångfald och minoriteter är invandring och flyktingar. Detta är en intressant fråga därför att den inte tas upp i programmet. Dokumentärens del om Anders Breivik behandlar mest Breiviks brott och inte brottets motiv. Programledaren konstaterar en gång att Norge har tagit emot ett mindre antal asylsökande än Sverige och Danmark. Årligen deporteras ungefär 1500 asylsökande från Norge, och detta kritiserar starkt av Sverige och Danmark. Det tas även fram ett par negativa kommentarer av intervjuade norrmän gällande icke-norska invånare, men desto större uppmärksamhet får denna fråga inte. Enligt norsk Statistisk sentralbyrå (2020) är andel invandrare av hela befolkningen 18,2% – detta är en stor siffra, men varför ville Pozner inte ta fram det här ämnet? Det kan bero på att migrationsfrågor inte hör till de största heterostereotyperna om Norge vilket ledde till att programledaren inte ville behandla ämnet så noggrant – möjligtvis ville han koncentrera sig på de viktigaste teman såsom den norska oljeindustrin och ekonomin.

Fastän jag i min analys koncentrerar mig på dokumentärens innehåll och inte det visuella måste jag ändå nämna att Norges natur som visas i programmet är även en viktig del av det norska. Det är svårt att beskriva vad den norska mentaliteten är, men att integrera sig i naturen, förena sig till naturen, älska naturen, bevara naturen – det är det som formar människor, konstaterar Vladimir Pozner. Norska naturen och norrmäns sätt att respektera och ta hand om den diskuteras som en *norsk* dygd.⁶ Detta sammanträffar med tidigare forskning kring stereotyper om Norge och norrmän: Ulrike Spring (2007: 215) konstaterar i sin artikel att heterostereotyper om norrmän vars karaktär och identitet är formad av den norska naturen fungerar fortfarande som ett lockande koncept i turistindustrin.

Innan jag började analysera den här delen av dokumentären ställde jag två forskningsfrågor: vilka *skandinaviska* fenomen diskuteras i tv-programmet och varför lyfts fram just de. För att

---

⁶ Самые. Самые. Самые. 3 серия. Норвегия. Самые богатые. Что есть норвежское. 08:45 – 14:30.

sammanfatta innehåll av den här dokumentärsdelen och besvara forskningsfrågorna kan jag kort konstatera att norsk oljeproduktion, norska (olje)pengar och statens sätt att använda dem, norska fängelser, samer, naturen och jämlikhet lyfts mycket starkt fram som speciellt *norska* fenomen. I själva dokumentären behandlas alla länder separat, vilket leder till att fenomen som presenteras inte blir ”gemensamma” *skandinaviska* utan de lyfts fram som *norska*, *danska*, *svenska* och *finländska* som bara existerar i landet i fråga. Som nordbo kan man lätt räkna vissa fenomen som t.ex. jämställdhet, välfärdsstat, demokrati som våra gemensamma nordiska dygder men i det här ryska tv-programmet lyfts dem fram separat. Anu Lahtinen, professor i Finlands och de nordiska ländernas historia, påpekar att skillnaderna mellan nordiska länder tydligt syns när de jämförs med varandra, när Norden och Skandinavien jämförs med den övriga världen – ser alla fem länder likadana ut (Vallinkoski 2018). Detta är en avgörande faktor – i tv-programmets beskrivning står det att det är en dokumentär om Skandinavien och Finland – där behandlas alla fyra länder separat. De lyfts fram med sina *egna* fenomen som bara existerar i landet i fråga.

Målet med den andra forskningsfrågan är att ta reda på varför just dessa fenomen lyfts fram när programledaren undersöker ett nordiskt land. Vissa frågor som Vladimir Pozner diskuterar med norrmän relaterar sig indirekt till Ryssland, t.ex. oljeproduktion, (olje)pengar och statens sätt att använda dem – dessa frågor är också aktuella i Ryssland. Själva programledaren talar aldrig om Ryssland utan han beskriver vad som händer i Norge och låter norrmän berätta om situationen i landet och samhället och även konsekvenser av olika strategier. Detta är ett implicit sätt att dra paralleller med det ryska samhället och situationen i landet. Pozner säger ingenting om Ryssland utan låter ryska tittare reflektera och dra egna slutsatser av det de ser och hör.

Frågan om samer och samiska kulturen kan också indirekt relateras till Ryssland: enligt undersökningen från året 2010 bor det över 190 olika folkgrupper med egna traditioner, kultur och språk i Ryssland (Национальный акцент s.a.), samer är också en av dem. Genom att lyfta fram den samiska befolkningen i Norge påminner Pozner ryska tittare om de folkgrupperna som är bosatta i Ryssland, men som inte tas i beaktande på samma sätt som samer i Norge. Den norska jämställdheten lyfts fram som ett unikt norskt fenomen som man i Ryssland borde lära sig av.

4.2 Sverige

I nästa delen av dokumentären är det tur att utforska Sverige och det svenska samhället. I detta skede kommer den andra programledaren Ivan Urgant med och han tillsammans med Vladimir Pozner reser runt i Sverige och försöker ta reda på vad Sverige egentligen är och hur det svenska samhället fungerar. De besöker Stockholm, Malmö, Uppsala och Varberg där de träffar människor från olika branscher och med olika bakgrund för att ställa frågor och förstå sig på svenska modellen och folkhemmet. Namnen på avsnitten syftar på ämnen som behandlas i tv-programmet, och följaktligen heter de *Den svenska socialismen*, *Moment 22* och *Vad är det svenska?* (egen övers.). Centrala ämnen omfattar den svenska modellen och den svenska socialismen, migrationsfrågor och svensk migrationspolitik samt vad det svenska egentligen är.

Programmet börjar när Urgant och Pozner sitter på ett café i centrala Stockholm och Urgant konstaterar att han alltid har tänkt att ”*alla skandinaver är likadana, men Sverige är det modernaste*”. Pozner håller med och tillägger att svenskarna har lyckats att bygga ett samhälle som är en förebild för många andra. Detta är deras första intryck innan de ens börjar utforska landet och lära sig om den svenska modellen. Detta är en heterostereotyp, en fördom som folk har i Ryssland. Om man inte har några kopplingar till Sverige är bilden av Sverige enbart modern och fin: mycket populär musik och kultur, höga löner, trygghet, svensk design, allt i ordning. Fastän Norge nuförtiden är mycket rikare än Sverige har ryssar ändå den bilden att Sverige på ett sätt är det modernaste, det finaste och det bästa i Skandinavien. Detta syftar på ett väldigt lyckat marknadsföringsarbete och nation branding: Sverige och Stockholm är ju enligt svenskarna Skandinaviens huvudstad och kärna, Stockholm marknadsförs som Skandinaviens huvudstad (Lindqvist 2007). Sverige är integrerat i Europa och resten av världen vilket leder till ekonomisk och social framgång för Sverige.

Ett av dem största ämnena i Sverige-delen är socialism och hur Sverige utnyttjar den för att få den perfekta svenska balansen – lagom. Människor i Sverige anser staten vara en del av dem själva, svenska folket är staten. En av intervjuade svenskar konstaterar att staten tar hand om svenskar, men det är viktigt att förstå att ”*svenskarna är staten – det är svenskar som röstar och som betalar skatt*”. I programmet visas det väldigt tydligt och lyfts fram starkt att svenska folket och staten är en enhet. Svenskar litar på politikerna som de väljer och litar på

politikernas beslut. Detta anses vara ett speciellt *skandinaviskt* fenomen att man litar på politikerna och följer deras instruktioner. Man litar på deras beslut och låter dem fatta beslut.⁷ I programmet visas det som något unikt och speciellt, eftersom situationen i Ryssland är ganska annorlunda – ryska folket litar inte på politikerna. Programledarna säger ingenting om Ryssland, utan de använder samma strategi som i Norge-delen och låter svenskarna berätta om fördelar och nackdelar i det svenska samhället. Ryska tittare får i sin tur reflektera över och dra paralleller med situationen i dagens Ryssland – och sedan dra egna slutsatser.

Som ett viktigt och grundläggande fenomen i Sverige tas fram *folkhemmet* och *den svenska modellen*. Pozner understryker att detta är ett unikt *svenskt* fenomen – det finns ingenting likadant i Norge eller Danmark. Pozner talar om den svenska modellen på ett väldigt positivt sätt – man kan läsa mellan raderna att folkhemmet är ett exempel på hur det ska vara, hur livet ska vara enligt Pozner.

En viktig del av dokumentären om Sverige är socialism och speciellt den svenska socialismen – svenskarnas sätt att hantera socialism. Pozner tar IKEA som ett exempel, en förebild på den svenska socialismen – socialism som är skapad utan inbördeskrig (vs. inbördeskrig i Ryssland 1918), utan repressioner, utan nationalisation (förstatligande). Här kan man igen läsa mellan raderna, dra paralleller och jämföra den svenska socialismen med hur det hade blivit i Ryssland – just med hjälp av inbördeskrig, repressioner och förstatligande. Pozner konstaterar att Saltsjöbadsavtalet (1938) är ett avtal som fungerar som en grund för den svenska socialismen och vägleder hur det svenska samhället borde fungera (ett avtal mellan socialdemokraterna, fackföreningar och stora företag).

En av intervjuade, Lennart Dahlgren, general direktör för den ryska divisionen av *IKEA* 1998-2006, konstaterar att skatt i Sverige är mycket hög men *rättvis*. Svenskarna vet hur staten använder pengar från skatt – för att finansiera sjukhus, skolor, trafik och det är rättvist. Här lekar Pozner igen med skillnaderna mellan Sverige och Ryssland. Han säger ingenting om det ryska samhället, men ryska tittare kan läsa mellan raderna vad han menar. I Ryssland finns det många som inte betalar skatt och de som betalar undrar alltid vart pengarna går. Det finns inget transparent system i Ryssland som klart skulle visa hur staten använder skatt. Detta är ett problem som säkert påverkar det att inte alla vill betala skatt. Man tror lätt att pengarna

---

⁷ *Самые. Самые. Самые.* 4 серия. *Швеция. Самые бесконфликтные. Шведский социализм.* 41:00 – 42:40.

bara går till politikernas plånböcker och därför vill man inte betala. Om vanliga invånare klarare kunde se hur pengarna används skulle de möjligtvis vilja betala för att t.ex. stötta finansiering av sjukhus och skolor. Detta är också exakt samma tanke som osynligt fanns i Norge-delen – i Norge är man glad att få betala skatt, eftersom man vet hur pengarna används.

Eftersom detta program visades på Rysslands största och statliga tv-kanal kan även ryska politiker och till och med själva presidenten se det. Båda programledarna har varit ganska smarta i sitt sätt att presentera materialet – de har inte sagt ett ord om Ryssland, istället visar de bara hur man har det i Skandinavien och låter tittarna reflektera över och dra egna beslut. Kan Pozner vara så ambitiös att detta från början har varit hans mål – att politikerna skulle se detta skandinaviska transparenta skattesystemet och hur vanliga invånare förhåller sig till det? Med sitt program har han visat att om man vet hur pengarna på riktigt används och vart de går är man då mer villig att betala.

I sin dokumentär vill Pozner och Urgant visa hur man har det i Skandinavien, lyfta fram både positiva och negativa aspekter. Detta är helt förståeligt att alla fenomen har olika sidor, och den sida som man koncentrerar sig mest på blir starkare samtidigt som den andra sidan fortsätter existera utan att få större uppmärksamhet – den kommer inte att försvinna. I det svenska fallet är ett av dem grundläggande svenska fenomenen ett stort förtroende och tilltro till politiker och myndigheter vilket också har en negativ sida som man inte är så villig att prata om. Denna sida existerar fortfarande, men eftersom man väljer att koncentrera sig på det positiva så blir den ofta osynlig.

Ett exempel på ”blinda fläckar” i Sveriges historia är tvångssterilisering.⁸ Steriliseringslag fanns i Sverige i drygt 40 år, och över 60 000 människor steriliserades mot egen vilja. Planen var att bevara den svenska rasen, detta kom fram först på 1990-talet. Författaren Lars Trägårdh konstaterar att sådant här fenomen är den andra sidan av blind tillit till staten. Pozner visar att det också finns dåliga saker i det perfekta svenska samhället. Fastän allt är bra och man kan lita på staten och politiker måste man ändå vara lite försiktig och tänka själv.

Ett annat exempel är Boschaffären – det avtalet som handlar om krigsutrustningar som exporterades till den tyska armén av Wallenberg-familjen under andra världskriget. Johannes

---

⁸ *Самые. Самые. Самые. 4 серия. Швеция. Самые бесконфликтные. Шведский социализм.* 26:40 – 30:25.

Wahlström, regissör och journalist som har intervjuats av Pozner berättar att svenskar känner till alla stora företag som ägs av olika viktiga familjer i Sverige, men ingen vet hur de blev så rika, hur de fick all den makt som de idag har. Wahlström påpekar att om man öppnar vilken som helst svensk historiebok hittar man knappast något om Boschaffären. Blinda fläckar i historia – sådana finns säkert i varje land, och till och med i ett av världens bästa. Svenskarnas sätt att totalt ignorera negativa minnen och nackdelar av vissa fenomen lyfts fram som ett speciellt svenskt beteende – man koncentrerar sig bara på det positiva och bygger en bild av ett välfungerande och utmärkt samhälle samtidigt som man gömmer det negativa i hopp om att ingen skulle få veta om det.

Ett annat stort tema i dokumentären är svensk migrationspolitik.⁹ Tillsammans med Ivan Urgant besöker Pozner båda Stockholm och Malmö för att bekanta sig med och diskutera immigration i Sverige. Programledarna reser till Rinkeby i Stockholm och diskuterar med lokala invånare där. Pozner konstaterar att varje tionde invånare i Sverige är en utlänning som själv har flyttat till Sverige eller en person med föräldrar som i något skede flyttade till Sverige, d.v.s. andra generationens invandrare.

Människor som intervjuas av Pozner har olika åsikter gällande migrationspolitik och invandrare i allmänhet. De lyfter fram två olika sidor – den ena med problem och otrygghet som kommer med en stor mängd av invandrare och den andra med mångfald och t.ex. nya maträtter som nysvenskar har bringat till Sverige. Positiva och negativa konsekvenser framkommer i tur och ordning så att bilden av situationen i Sverige inte är bara svart eller vit, tittare kan se hur komplicerad och mångsidig migrationspolitik är.

Journalist Anna Hedenmo berättar att det största problemet i dagens Sverige är så kallade andra generationens invandrare, d.v.s. inrikes födda personer med utrikes födda föräldrar. De har fötts och växt upp i Sverige men de kommer aldrig att få likadana möjligheter att ta del av det svenska samhället som de vars föräldrar ursprungligen är från Sverige. Deras band till svenska samhället är inte lika starka. Hedenmo erkänner att det kan bero på att svenskarna inte har låtit dem att ta del av samhället, att bli en del av samhället.

---

⁹ *Самые. Самые. Самые. 5 серия. Швеция. Самые бесконфликтные. Уловка 22.* 5:35 – 46:00.

För att förklara och öppna den här tanken berättar Pozner att den svenska integrationsmodellen under lång tid hade fungerat på ett följande sätt: en nyanländ fick svenskt pass, bostad och stort ekonomiskt bistånd. Svenska staten krävde ingenting, inte ens språkkunskaper vilket ledde till uppkomst av sådana problematiska områden som Rinkeby i Stockholm och Rosengård i Malmö. Pozner kallar dem för ghetto med egna traditioner och kultur och till och med egen dialekt – t.ex. rinkebysvenska i Stockholm. Han nämner att speciellt i Malmö sker det mycket våld och brott på grund av spända relationer med invandrare som bor där. Över 90 % av invånarna är invandrare och 63 % av dem är arbetslösa.

Människor som intervjuas lyfter också fram det faktum att migrationsfrågor, asylsökande och invandrare under lång tid hade varit ett slags tabu i svenska samhället och det ledde till problem med integration och assimilering. Pozner tar fram detta som ett svenskt sätt att hantera svåra situationer – man gömmer det svåra och negativa i hopp om att det ska ordna sig av sig själv eller försvinna. Programledaren konstaterar att svenskar är mycket diplomatiska: om det finns möjlighet att undvika en konflikt – undviker de den. Detta kan ofta leda till att man undviker konflikter på andras bekostnad så att ett problem fortsätter existera, men eftersom det är gömt och anses vara ett tabu – ingen skulle få tala om det offentligt vilket kan leda till att problemet bara blir större och värre och i något skede exploderar.

I programmet kommer det fram att det är många invandrare som vill jobba och lära sig språket men de kan inte eftersom de inte har fått uppehållstillstånd, och samtidigt kräver staten att man har jobb för att kunna få uppehållstillstånd. Enligt Pozner är detta en slags ond cirkel.

Namnet till avsnittet där migrationspolitik och asylsökande diskuteras syftar på Joseph Hellers bok *Moment 22* (moment 22 är en punkt i militärens regelverk som påpekar att det enda sättet att undvika militärtjänst är att vara galen, och man måste själv ansöka om detta. Ansökan antas ändå eftersom om man själv ansöker om att bli frikallad syftar det på att man är tillräckligt frisk. Personen i frågan anses vara livrädd för att delta i kriget, vilket är en sund reaktion, och därför kan man inte vara galen. Detta är en ond cirkel som betyder att det är omöjligt att undvika militärtjänst). (Heller 2011.) Pozner kommenterar att svenskar inte vill säga *nej* till invandrare, de vill förhålla sig så neutrala och trevliga som möjligt, de vill inte ha några konflikter. Därför har de kommit på det här ”momentet 22” – man får inte jobb utan uppehållstillstånd och man får inte uppehållstillstånd utan jobb. Svenskarna säger ”välkomna

till Sverige” men samtidigt skapar de onda cirklar så att det inte blir alldeles för många invandrare. Detta lyfts fram som *ett svenskt* sätt att hantera den svåra situationen med migrationsfrågor – man är vänlig, trevlig och lojal, man säger att dörrarna är öppna men samtidigt skapar man sådana förhållanden som hindrar invandrarnas inflyttning och integrering. Här konstaterar Pozner igen att man i Sverige koncentrerar sig bara på det positiva och bygger en bild av ett välfungerande och utmärkt samhälle samtidigt som man gömmer det negativa i hopp om att det ska ordna sig av sig själv eller försvinna.

Ett annat stort tema i Sverige-delen är svenskhet och vad det svenska egentligen är. Programledarna träffar både svenskar som har alltid bott i Sverige och människor med utländsk bakgrund, och funderar tillsammans vad det betyder att vara svensk.¹⁰

Som viktiga *svenska* ord och fenomen kommer fram *fika*, *duktig* och *lagom*. Pozner konstaterar att en av dem viktigaste delarna i svenskt liv är att vara duktig, och göra sitt jobb så bra som möjligt. Därför är markeringen *Made in Sweden* – ett tecken på hög kvalitet. I Ryssland fungerar detta på ett annat sätt: produkter som produceras i Ryssland är ofta billiga och av lite sämre kvalitet än produkter som t.ex. produceras i Europa. Under senaste år har det kommit många positiva förändringar i rysk produktion och flera produkter är av väldigt hög kvalitet. Men eftersom kvaliteten var sämre under lång tid anses fortfarande europeiska, skandinaviska och speciellt finländska produkter vara mycket bättre. Programledarna säger ingenting om Ryssland och rysk produktion, utan visar hur svenskarna förhåller sig till sina egna inhemska produkter. De satsar stort på det de gör och försöker göra sitt bästa – detta syns i alla områden – svensk design, teknologi, kultur och innovationer. Denna egenskap lyfts fram som *ett svenskt* fenomen som enligt Pozner är ett väldigt positivt ting som ska uppskattas högt. Att vara duktig är en del av svensk livsfilosofi.

Ordet och fenomenet *fika* symboliserar för sin del ett svenskt sätt att komma ihåg att även slappna av och njuta av livet: utöver arbetet är det också viktigt att kunna ta det lugnt. En annan del av svensk livsfilosofi och livsstil är *lagom*. Man får inte vara för rik, man får inte vara för fattig. Det bästa är att vara i mitten, säger Pozner. Fastän programledaren själv uppskattar högt det svenska sättet att leva och vara lagom, visar han också att det alltid inte stämmer: en av intervjuade, författare och historiker Lars Trägårdh som bl.a. skrivit boken *Är*

---

¹⁰ *Самые. Самые. Самые. 6 серия. Швеция. Самые бесконфликтные. Что есть шведское.* 3:10 – 47:15.

svensken människa, poängterar att svenskar vill tro att de är lagom – inga ytterligheter, men i verkligheten stämmer det inte: alldeles för stort förtroende för varandra, alldeles för stark individualism – ytterligheter finns överallt. Detta är ett väldigt intressant och viktigt fenomen – i sin försök att göra allt rätt, att agera rätt och att vara en bra människa tenderar man lätt att ta del av ytterligheter. Detta stämmer i olika livsområden, till och med t.ex. i migrationsfrågor – man försöker sitt bästa, man vill öppna sitt hjärta och välkomna alla dem som vill komma till Sverige, samtidigt som man gömmer problem som kommer med för att inte verka för hård vilket leder till stora svårigheter och ytterligheter. Lagom verkar fungera i vissa fall, men man kan inte säga att allt som händer i Sverige är alltid lagom.

Målet med min undersökning är att få svar på två frågor: vilka *skandinaviska* fenomen diskuteras i tv-programmet och varför lyfts fram just de. Som jag redan har konstaterat behandlas programmets delar och länder separat vilket leder till att enskilda fenomen som presenteras i dokumentären anses vara unika som bara existerar i landet i frågan. I Sverigedelen lyfts fram sådana fenomen som den svenska modellen och den svenska socialismen, migrationsfrågor och svensk migrationspolitik samt svenska ”dygder” som duktighet och livsfilosofi – lagom. Dessa ämnen anses vara speciellt svenska och de lyfts fram med alla sina fördelar och nackdelar.

För att kort besvara min andra forskningsfråga om syftet kan jag konstatera att precis som i den första delen av programmet som handlar om Norge och norskt samhälle vill programledarna dra paralleller med vad som händer i dagens Ryssland. På samma sätt får själva svenskarna prata om sitt hemland med dess alla nackdelar och fördelar – vad de har lyckats med och vad som gått fel. Programledarna säger ingenting om det ryska samhället, de låter tittarna dra egna slutsatser.

4.3 Danmark

Nästa delen av dokumentären behandlar Danmark, danska kulturella och samhällseliga fenomen samt danskt sätt att leva livet. Programledaren Vladimir Pozner besöker olika delar av landet bl.a. Nykøbing Mors, Århus, Köpenhamn och Christiania, Jelling, Roskilde och Odense för att ta reda på landets kultur och speciellt *danska* fenomen som bara existerar i

Danmark. Programmets stora ämnen handlar om Danmarks historia och vikingar, kungliga familjen, lycklighet och det danska sättet att förhålla sig till livet, Jantelagen och danska skattesystemet. Precis som andra delar av dokumentären består Danmark-delen av tre avsnitt som heter *Vi alla är kungar här*, *Lyckans galoscher* och *Du skall inte tro att du är bättre än jag* (egen övers.).

Ett av ämnena i programmet är vikingar och deras historia.¹¹ Pozner konstaterar att Danmark och vikingar är Skandinaviens kärna – detta är ett intressant påstående som säkert kunde diskuteras lite mer. Att vikingar är en del av det nordiska och det skandinaviska är ett faktum, vikingar fungerar även som en symbol för Norden och Skandinavien. Enligt programledaren anses vikingar vara ett *danskt* fenomen och en viktig del av dansk kultur. Danskarna påstås vara avkomlingar till vikingar, och det syns i danskarnas intresse för vikingatiden.

Ändå är frågan om Skandinaviens kärna och huvudstad ganska kontroversiell och väcker olika känslor hos nordbor. Som jag redan har konstaterat marknadsför Sverige sig själv som Skandinaviens hjärta och Stockholm som huvudstad (Lindqvist 2007), vilket lätt leder till att människor också börjar tro på det. Programledaren Vladimir Pozner påpekar dock att Skandinaviens kärna är Danmark vilket säkert är något han hört i Danmark: redan i början av dokumentären konstateras det att båda programledarna inte har någon kunskap om Skandinavien och därför ville de utforska området, kulturerna och samhällena. Det som presenteras och berättas för tittarna baseras oftast på vad själva invånarna säger – visst är det programledarna som väljer ämnen men innehållet kommer från människor som intervjuas – vanliga familjer och medborgare, politiker, journalister och andra. På det sättet kan man dra slutsatser att tanken om att Danmark är Skandinaviens kärna hade också presenterats och berättats för utländska turister (d.v.s. programledarna och filmteamet) som ett faktum, vilket i sin tur presenterades för ryska tittare i själva dokumentären.

Ett annat ämne som enligt programledaren formar Danmark, dansk kultur och det danska samhället är monarki och ett visst, *ett danskt*, sätt att förhålla sig till kungliga familjen. I dokumentären lyfts det fram att Danmarks drottning Margrethe II är väldigt populär och uppskattad i landet. Fastän det finns mycket jämlikhet i landet och den kungliga familjen inte

---

¹¹ *Самые. Самые. Самые. 7 серия. Дания. Самые счастливые. Мы все здесь короли. 03:00 – 28:00.*

är bättre eller mera värd än vanliga invånare är Drottningen och monarki en stor och viktig del av det danska samhället.

Ett stort tema i programmet är lycklighet. Redan i början av den danska delen av dokumentären konstateras det att danskar enligt vissa undersökningar (World Happiness Report 2016) är världens lyckligaste människor (år 2016). Danmark har varit världens lyckligaste flera år i rad. Landet har också passat på och använt detta för att marknadsföra den danska livsstilen. (Larsson 2016.) Ett bra exempel är fenomenet *hygge* som har blivit populärt i olika delar av världen. Det har påverkat Danmarks nationella varumärke väldigt positivt.

Vladimir Pozner reser runt i Danmark och intervjuar olika människor för att ta reda på dansk lycklighet och vad som egentligen gör danskarna så lyckliga. Det konstateras att huvudsaken i den danska lyckan är en mycket hög nivå på socialt förtroende: 70% av danskarna litar på varandra, samma resultat finns i Sverige och Norge. Om det här påståendet stämmer förklarar det även fenomenet då nordiska och skandinaviska länder ofta står på toppen i olika lycklighetsundersökningar – det är förtroende som får människor att känna sig lyckliga. Detta är ett intressant fenomen som Pozner lyfter fram som en nyckel till lycka – i Ryssland litar vanliga invånare inte på varandra, inte på politikerna och inte på poliser heller. Precis som i andra delar av dokumentären säger programledaren ingenting om situationen i dagens Ryssland – han låter tittarna fundera och dra egna slutsatser. Det som sägs och visas i programmet ger en tydlig signal – det danska förtroendet är nyckeln till lycka: om man själv är ärlig och litar på andra, så leder det till ett bättre samhälle och lyckligare samvaro.¹²

Ett annat fenomen som presenteras som speciellt *danskt* är skattesystemet.¹³ Eftersom danskar så mycket litar på egna politiker och staten så betalar de också gärna skatt, för de vet att pengarna ska användas på ett rätt och smart sätt samt hur pengarna kommer att användas. Pozner konstaterar att danskarna är villiga att betala mycket hög skatt (48%!), det anses vara rimligt. Exakt samma ämne och exakt samma synvinklar diskuterades även i Norge-avsnitten: man blir villig att betala nästan hur mycket skatt som helst om man vet hur pengarna används och om man litar på dem som använder skattepengarna.

---

¹² *Самые. Самые. Самые.* 8 серия. Дания. Самые счастливые. Калоши счастья. 03:00 – 12:30.

¹³ *Самые. Самые. Самые.* 8 серия. Дания. Самые счастливые. Калоши счастья. 12:30 – 25:00.

Väldigt hög skatt och väldigt stort förtroende för myndigheter är en motsats till det ryska systemet: programledaren behöver inte lyfta fram problem i dagens Ryssland – var och en är medveten om vad som händer i landet, han låter danskarna berätta om Danmarks system med dess fördelar och nackdelar samtidigt som han låter ryska tittare tänka på saken och se olika sidor och olika sätt att agera. Korruption och ett icke-transparent, ogenomskinligt sätt att använda skattepengarna (som idag existerar i Ryssland) påverkar förstås folkets förtroende för politikerna och myndigheterna vilket naturligtvis leder till ovilja att betala skatt.

Ett annat *danskt* fenomen som även presenteras i programmet är *Jantelagen* som enligt programledaren har påverkat det danska samhället väldigt mycket. Det är många danskar som inte är eniga om Jantelagen – *Janteloven* – fortfarande existerar i Danmark och om den är ett positivt eller negativt fenomen. Bent Dupont, tidigare ordförande för *Aksel Sandemose sällskapet*, konstaterar att Jantelagen var en kombination av komplex, ångest och självhat. Lagen kan självklart tolkas på olika sätt. Vissa ser den som något som balanserar och får alla individer i jämvikt, och något som fortfarande existerar i den danska kulturen och mentaliteten – och vissa som ett negativt fenomen som begränsar och inte låter förverkliga ambitioner. Vladimir Pozner påpekar att det är viktigt att förstå att jämlikhet mellan individer, jämlikhet i Danmark och i Norden, är en helt annan sak än Aksel Sandemoses Jantelagen. Den nordiska, skandinaviska jämlikheten är idag *en möjlighet* för alla: Det betyder att alla kan lyckas och alla får göra det de vill oavsett modersmål, bakgrund eller kön – alla människor är lika värda.¹⁴

Drottningen Margrethe II har i sitt nyårstal år 1987 ”kritiserat” Jantelagen. Hon betonade att danskarna skulle vara försiktiga och inte skulle ta dem felaktiga interpretationerna om Jantelagen på allvar. *Du skall inte tro att du är något* – detta är väldigt danskt, men man måste kunna sätta gränser. Ytterligheter kan vara farliga, konstaterade Drottningen.

Ett ämne som inte har behandlats särskilt mycket är migrationspolitik i Danmark. Det konstateras enbart att det finns ett stort problem med assimilering och integration. Några av intervjuade danskar påpekar att problemet med migration existerar på grund av politikernas attityd och beslut. Det öppnas dock inte vad man skulle göra för att ändra situationen och lösa problemet. Många lyfter fram vikten av jämlikhet: Alla borde ha likadana rättigheter, men

---

¹⁴ *Самые. Самые. Самые. 9 серия. Дания. Самые счастливые. Не думай, что ты лучше меня. 04:50 – 42:45.*

ibland förekommer det vissa ytterligheter då danskarna i sitt eget land uppmanas att ändra på sina livsvanor (som t.ex. att bada naken) på grund av icke-danskar vars värderingar inte godkänner dem. Programledaren menar att när en person flyttar till ett nytt land borde hon eller han anpassa sig till landets regler och traditioner och inte försöka ändra dem, och speciellt inte kräva något. Detta verkar inte fungera i det danska samhället idag.

Med stor makt kommer stort ansvar: danskar lever, bor och tänker fritt – de tycker att deras plikt är att använda alla sina stora möjligheter för att göra livet, samhället och världen bättre, konstaterar Pozner. Han har träffat människor från olika delar av landet med helt olika bakgrund för att ta reda på vad det danska är och hurdana danskar egentligen är. I sin undersökning har han kommit på att danskarna är öppna och fria, de har möjligheter att vara annorlunda och leva som de vill – detta gör dem lyckliga. Var och en lever sitt eget liv på sitt eget sätt och samtidigt bidrar man till ett bättre samhälle och jämlikhet för alla. Alla är olika men alla är lika värda vilket leder till att danska samhället fungerar helt utmärkt, konstaterar Pozner.

Målet med den här undersökningen är att ta reda på två saker: vilka *skandinaviska* fenomen diskuteras i tv-programmet och varför lyfts fram just de. I den här delen av dokumentären där programledaren Vladimir Pozner reser runt i Danmark och bekantar sig med danska kulturen och samhället kommer starkt fram följande fenomen: den danska monarkin, lycklighet, skattesystemet och Jantelagen. Alla de lyfts fram som speciellt *danska* fenomen som bara existerar i Danmark och som på något sätt formar kulturen och samhället samt påverkar människor som bor där.

Målet med att välja och understryka just dessa fenomen är troligen ett sätt att dra paralleller med dagens Ryssland och få tittare att fundera på och se olika perspektiv. Programledaren säger ingenting om Ryssland, han låter danskarna tala och berätta om fördelar och nackdelar i Danmark – på det sättet kan tittare lära sig av danskarna vilka saker som fungerar bra och hurdana konsekvenser vissa beslut kan ha.

Det danska sättet att uppskatta och respektera sin Drottning syftar på förtroende samtidigt som det visar att alla människor är lika värda och jämlika oavsett om man är kunglig eller en vanlig medborgare. Detta är ett intressant fenomen ur ett ryskt perspektiv: I Ryssland kan man se väldigt tydliga skillnader t.ex. mellan stora politiker eller presidenten och vanliga invånare

som inte har någon makt – för dem gäller annorlunda regler och rättigheter vilket naturligtvis inte är något officiellt. Pozner beundrar Drottningen av Danmark och hennes sätt att vara en av dem vanliga danskarna, samtidigt som han högt uppskattar relationen mellan Drottningen och danska folket – detta är något att lära sig av.

Lycklighet är i och för sig en sak som man har funderat på i många år i olika delar av världen. Enligt vissa undersökningar är nordiska länder världens lyckligaste, och Danmark har varit på toppen flera år i rad. Enligt Pozner är nyckel till lyckan stort förtroende och frihet – man känner sig trygg och man har möjlighet att göra och vara vad man vill. Detta lyfts fram som ett *danskt* fenomen, en *dansk* uppfinning som borde tas i bruk även i andra länder. Fastän programledaren inte säger någonting om situationen i det ryska samhället idag kan man lätt analysera och läsa mellan raderna att det som händer i Danmark är en motsats till Ryssland: vanliga invånare känner sig ofta hotade, det hör inte till kulturen att lita blint på andra, situationen med frihet är ganska kontroversiell – på pappret är alla fria och lika värda men hur det fungerar i praktiken är ett stort diskussionsämne.

Det danska skattesystemet har kopplingar till stort förtroende för varandra – danskarna litar på sina politiker och på staten: skattebetalare låter politikerna fatta beslut och använda skattepengarna på ett sätt som själva politikerna tycker är rimligt. Jag har redan konstaterat att fenomen som lyfts fram i programmet diskuteras för att dra paralleller med dagens Ryssland, se skillnader och lära sig något av skandinaviska länder och skandinaviskt sätt att förhålla sig till livet. Skattesystemet i Danmark är väldigt annorlunda än i Ryssland, det fungerar på ett annat sätt och skattebetalare förhåller sig till staten och skattepengarna annorlunda. Genom att lyfta fram det danska skattesystemet visar Vladimir Pozner att det finns flera alternativ.

Jantelagen diskuteras i samband med jämlikhet: alla är lika mycket värda och alla har likadana möjligheter att lyckas och uttrycka sig oavsett om man är rik, kunglig eller fattig. Officiellt borde det vara likadant även i Ryssland, men i praktiken finns det alltid något som kunde ändras eller förbättras. Genom att diskutera Jantelagen och jämlikhet kan man dra paralleller med vad som händer i Ryssland – olika regler och rättigheter för olika människor; bakgrund, utseende, pengar och makt är det som påverkar människovärde.

4.4 Finland

Sista delen av dokumentären handlar om Finland och finländare. Redan i början av programmet konstaterar programledaren tydligt att Finland inte är Skandinavien och finländare inte är skandinaver. Ändå förblir det oklart varför Finland är med i den här dokumentären som handlar om Skandinavien: Namnet på hela programmet är *Dokumentär om skandinaviska länder och Finland*. Redan i själva namnet görs det klart att Finland inte hör till skandinaviska länder, men desto mera öppnas det inte varför Finland också är med. Programledaren Vladimir Pozner påpekar att skandinaviska inflytande som idag existerar i Finland hade kommit från Sverige under 600 år av Sveriges makt och är alltså inte ”naturliga” för Finland – han menar att Finland inte är en del av Skandinavien, och det skandinaviska som nuförtiden finns där har kommit till Finland *från* Skandinavien.

Min egen hypotes är att eftersom Finland inofficiellt ofta räknas med som ett skandinaviskt land i olika sammanhang, kan man lätt tänka att Finland *är* ett skandinaviskt land. I denna dokumentär behandlas officiella skandinaviska länder *och* Finland för att visa tydliga skillnader och ta upp myten om Finland som en del av Skandinavien.

Den finländska delen av dokumentären handlar om Finlands historia och Finlands position mellan Sverige och Ryssland, lärare och skolsystemet i Finland samt den finska *sisun*. Precis som i andra delar av programmet lyfts här fram speciellt *finländska* fenomen som bara existerar i Finland. Namnen på avsnitten är *Mellan Sverige och Ryssland*, *Nationens elit* och *Vad är det finländska?*.

Vladimir Pozner reser runt i Finland och besöker bl.a. Helsingfors, Åbo, Borgå, Sankt Michel och träffar finländare från olika branscher och med olika bakgrund. I programmet diskuteras samhällseliga, historiska och kulturella finländska fenomen som formar dagens Finland.

Ett av dem största temana i programmet är Finlands position mellan Sverige och Ryssland.¹⁵ När Finland var en del av Sverige hade Sverige påverkat Finland och dess utveckling enormt stort, konstaterar programledaren. Sverige hade satt fart på Finlands utveckling, och det är

---

¹⁵ *Самые. Самые. Самые.* 10 серия. *Финляндия. Самые упорные. Между Швецией и Россией.* 00:08 – 46:15.

många viktiga saker, som t.ex. kyrkan, som hade kommit till Finland från Sverige. Fastän Sveriges inverkan på Finland hade varit väldigt stort, hade Sverige inte planerat att göra Finland svenskt: Under 600 år hade Finland bevarat sitt språk och sina egna kulturella traditioner. Sveriges inverkan på Finland anses enligt Pozner vara den orsak som har lett till skandinaviska egenskaper/drag hos Finland fastän Finland inte är ett skandinaviskt land.

Tiden då Finland var en del av Ryska imperiet uppskattas högt konstaterar programledaren Pozner. Han diskuterar bl.a. med finländska historiker, journalister och författare, och det lyfts starkt fram att t.ex. Alexander I fortfarande är väldigt känd och uppskattad i Finland. Alexander II anses vara en person som hade gjort ett stort steg mot Finlands självständighet: Finland fick sin autonomi, egen konstitution, egna pengar och till och med eget postmärke påpekar Vladimir Pozner. Den ryska tiden presenteras som en väldigt positiv period i Finlands historia.

Ett annat finländskt fenomen som lyfts fram som något unikt är det finländska skolsystemet.¹⁶ Redan i början av programmet konstaterar programledaren att lärare i Finland är nationens elit. Det är de som drar landet och samhället framåt. Lärare har alltid spelat och spelar fortfarande en väldigt stor och viktig roll när frågorna handlar om hur Finland ska utvecklas i framtiden. Nyckeln till den höga utbildningskvaliteten i Finland är mycket hög nivå på lärarens färdigheter och kunskaper.

En del av den finländska mentaliteten är att satsa stort på utbildning påpekar Vladimir Pozner. Finländare använder mycket tid för att skapa utbildningar av bästa kvalitet. Det finns nästan inga skillnader mellan skolor i Finland, alla är lika bra både i Helsingfors och i Lappland. Skolor i Finland styrs inte av staten, var och en skola tar själv ansvar för sig själv och sin verksamhet vilket leder till att var och en skola försöker göra sitt bästa på sitt eget sätt.

En annan viktig sak som starkt lyfts fram är barns rättigheter och intressen: I finländska skolor och i Finland i allmänhet är det en mycket viktig fråga. Konst, musik och idrott är en stor del av utbildningen i Finland, där man tar hänsyn till vad barn behöver och vill ha. Idén med det finländska skolsystemet är att hjälpa elever att förstå bättre och utveckla sig.

---

¹⁶ *Самые. Самые. Самые. 11 серия. Финляндия. Самые упорные. Элита нации.* 00:25 – 41:10.

När Pozner diskuterar och presenterar det finländska¹⁷ kommer det fram bl.a. *sisu*. Enligt programledaren är *sisu* en förmåga att tåla och överleva, och att vara oöverkomlig. Under senaste tiden har *sisu* blivit ett populärt fenomen även utomlands, böcker om *sisu* har översatts till flera olika språk, och nuförtiden fungerar *sisu* som en del av marknadsföring av Finland (Marten 2018). Skog, natur, idrott och sauna presenteras som det viktigaste för finländare: det är det som har format Finland och som fortsätter spela en mycket stor roll för människor.

Sådana drag som praktiskhet, bekvämlighet och noggrannhet som ofta anses vara typiska för Finland och finländare påstås vara Skandinaviens påverkan och det skandinaviska som idag tack vare Sverige existerar i Finland.

En viktig del av Finlands historia, kultur och samhälle som inte har diskuterats och presenterats tillräckligt mycket är finlandssvenskhet och finlandssvenskar. Det enda som nämns är att det finns svenskspråkiga skolor och universitet, och Akademiska Sångföreningen. Fastän programledaren intervjuar en finlandssvensk riksdagsledamot lyfts det inte fram att det finns egna finlandssvenska traditioner, egen kultur och en massa intressanta fenomen som bara existerar i Svenskfinland. Det finlandssvenska som diskuteras presenteras mer som något rikssvenskt som fortfarande existerar i Finland.

Min hypotes är att eftersom det finlandssvenska och finlandssvenskhet inte är ett känt fenomen utomlands brukar man inte fråga om det – människor från andra länder vet inte att Svenskfinland och finlandssvenskar existerar vilket leder till att man inte vet att det finns något att fråga om. En intervjuad finlandssvensk konstaterade bara att det finns svenskspråkiga skolor i Finland – det säger ju ingenting om landets officiella minoritet, kultur och traditioner. Kanske skulle programledaren ha ställt flera frågor och diskuterat ämnet lite mer om hon (den intervjuade finlandssvensken) skulle ha berättat mera om den svenskspråkiga delen av Finland. Man kan tänka sig att programledaren inte frågade mer därför att han inte visste att det finns något mer att diskutera gällande det finlandssvenska. Det kan också vara att valet om att inte lyfta fram finlandssvenskhet var helt medvetet och planerat, men i så fall är valets syfte oklart.

---

¹⁷ *Самые. Самые. Самые.* 12 серия. *Финляндия. Самые упорные. Что есть финское.* 01:55 – 47:10.

En annan viktig fråga som inte har lyfts fram är migrationspolitik och invandrare i Finland. Det kan bero på att det inte finns stora problem med migranter: Finland är inte det bästa när det gäller integration och assimilering och inte det värsta heller vilket leder till att programledaren hade ingenting speciellt att säga om Finlands migrationspolitik och invandrarnas liv i Finland.

Målet med den här undersökningen är att ta reda på vilka *skandinaviska* fenomen presenteras i den ryska dokumentären och varför just de lyfts fram. Som jag redan har konstaterat så anses Finland inte vara en del av Skandinavien, men eftersom det är med i denna dokumentär behandlar jag den finländska delen på samma sätt som delarna om dem skandinaviska länderna. Unika finländska fenomen som i programmet tas starkt fram är historia och Finlands position mellan Sverige och Ryssland samt ländernas påverkan på Finland, dess människor och samhälle, skolsystemet och den finska sisun.

Syftet med att ta fram just dessa fenomen kan säkert analyseras ur olika synvinklar. Programledarens sätt att presentera Rysslands roll i Finlands väg till självständighet är ett sätt att berömma Ryssland och dess påverkan på Finland. Det känns ju säkert trevligt att få höra att eget land har påverkat ett annat på ett väldigt positivt sätt – detta lyfter Pozner fram och låter ryska tittare känna sig stolta över Ryssland. Det stämmer att Ryssland (Ryska imperiet) precis som Sverige hade påverkat Finlands utveckling, men i dokumentären saknas nackdelar och negativa aspekter. Michael Kunczik (1997: 104) har studerat detta i sin bok *Images of nations and international public relations* – olika människor ser världen ur olika perspektiv: ur det ryska perspektivet är det naturligtvis viktigt att lyfta fram det positiva för att bekräfta Rysslands makt och roll. Man väljer att inte se det negativa utan koncentrerar sig på positiva delar av historien.

Det finländska skolsystemet presenteras som ett exempel och en förebild för hur det ska vara i skolvärlden. Programledaren understryker vikten av barns rättigheter och barns egen vilja som respekteras och tas i beaktande på allvar, vilket inte är det populäraste i Ryssland. Med att lyfta fram det här fenomenet visar Pozner hur det kunde vara och hur det ska vara i barnvärlden – han låter tittarna se att det även finns andra alternativ att uppfostra barn. Han konstaterar att det finns mycket att lära sig av Finland och finländska metoder att lära barn och arrangera utbildningar. Hur man tar hänsyn till barn och deras rättigheter är ett ämne som många gånger har kommit upp i den finländska delen av programmet. Tittare kan lätt läsa

mellan raderna att om folk i Ryssland kunde agera på samma sätt, om man kunde ta hänsyn till barns intresse och använda mer tid för att planera och organisera skolutbildning som man gör i Finland kunde Ryssland ha lika bra resultat.

5. RESULTAT OCH SAMMANFATTNING

I den här delen av min undersökning besvarar jag forskningsfrågorna på ett konkret och tydligt sätt samt sammanfattar resultatet. Jag drar slutsatser om vilka skandinaviska fenomen lyfts fram i den ryska tv-dokumentären *Самые. Самые. Самые.* och analyserar varför just de presenteras. I slutet av detta kapitel funderar jag också på framtidsforskning och möjligheter att fortsätta med detta ämne.

Målet med denna undersökning var att ta reda på hur Skandinavien presenteras i ryska medier. För att begränsa materialet och kunna fördjupa mig i forskningen valde jag att analysera ett ryskt tv-program som i Ryssland presenteras som en dokumentär om skandinaviska länder och Finland. Programmet består av fyra stora delar där två ryska programledare Vladimir Pozner och Ivan Urgant utforskar Skandinavien och Finland, och besöker länderna i tur och ordning för att bekanta sig med det svenska, norska, danska och finländska – programmets stora delar behandlar alltså Sverige, Norge, Danmark och Finland. Varje stor del omfattar tre avsnitt där landets historia samt kulturella och samhällseliga fenomen diskuteras med lokala journalister, politiker, forskare och andra medborgare. I varje avsnitt förekommer det olika fenomen som enligt programledarna är unika och som bara existerar i landet i fråga – dessa fenomen intresserar jag mig för.

Unika kulturella och samhällseliga fenomen som lyfts fram i dokumentären anses inte vara gemensamma *skandinaviska* utan de presenteras tydligt som *svenska, norska, danska och finländska*. Som jag redan har konstaterat i början av min undersökning – nordiska och skandinaviska länder anses vara ganska likadana när man jämför dem med länder och områden utanför Norden. När skandinaviska länder undersöks ur ett annat perspektiv och jämföras med varandra – kommer här väldigt stora skillnader och ländernas egna, unika egenskaper. Detta är något som de ryska programledarna var ute efter – de försökte hitta det

unika i varje land samt visa skillnader som finns i Skandinavien och lyfta fram sådana egenskaper som endast existerar i landet i fråga. I denna dokumentär presenterades Skandinavien inte som en helhet – det skandinaviska området presenterades som enskilda länder med egna problem och resurser, fördelar och nackdelar. Nordiskt samarbete har inte behandlats eller nämnts alls.

I början av min undersökning ställde jag två forskningsfrågor: Vilka skandinaviska fenomen presenteras i programmet och varför lyfts fram just de? Genom att tillämpa forskningslitteratur om bl.a. nationella stereotypier och imagologi, samt medie- och diskursanalys har jag analyserat programmets alla avsnitt och deras innehåll: Jag har tagit hänsyn till fenomenen som tas upp och diskuteras, människor som intervjuas samt hur/på vilket sätt programledarna presenterar dessa fenomen – d.v.s. som något positivt eller negativt.

Eftersom skandinaviska länder och Finland behandlas i dokumentären separat har jag också analyserat dem i tur och ordning: precis som det är i programmet började jag med Norge, sedan fortsatt med Sverige, Danmark och Finland.

Som jag redan har lyft fram anses fenomenen som diskuteras inte vara *skandinaviska* utan de presenteras som unika *norska*, *svenska*, *danska* och *finländska*. I den första delen av programmet där Norge behandlas kommer starkt fram följande fenomen: norsk oljeproduktion, norska (olje)pengar och statens sätt att använda dem, samer, naturen, norska fängelser och jämlikhet. De lyfts fram mycket starkt som speciellt *norska* fenomen som bara existerar i landet i fråga.

I den svenska delen av programmet lyfts fram den svenska modellen och den svenska socialismen, migrationsfrågor och svensk migrationspolitik samt svensk duktighet och livsfilosofi – lagom. Dessa ämnen presenteras som speciellt *svenska* fenomen och de tas fram med sina fördelar och nackdelar.

I den danska delen av dokumentären kommer starkt fram följande fenomen: den danska monarkin, lycklighet, skattesystemet och Jantelagen. Alla de lyfts fram som speciellt *danska* fenomen som bara existerar i Danmark och som på ett sätt formar kulturen och samhället samt påverkar människor som bor där.

Programmets sista del handlar om Finland, och som unika *finländska* fenomen lyfts fram landets position mellan Sverige och Ryssland samt ländernas påverkan på Finland, dess människor och samhälle, skolsystemet och den finska sisun.

Syftet med att lyfta fram just dessa fenomen är delvis att dra paralleller med det ryska samhället och vad som idag händer i Ryssland, och delvis att visa att om man kunde agera och organisera samhället på ett annat sätt kunde man även nå bättre resultat – lika högt resultat som i Skandinavien. Naturligtvis diskuteras det även vissa problem som idag finns i skandinaviska samhällen, men huvudbudskapet är ändå att Ryssland, staten och det ryska samhället, borde lära sig av Skandinavien och skandinaviska sätt att organisera livet och underhålla välfärdsstaten. Det negativa som lyfts fram, t.ex. problem inom migrationspolitik, presenteras även som ett misstag som ryska staten kunde lära sig av.

När programledarna presenterar olika fenomen som äger rum i skandinaviska länder och Finland försöker de visa båda sidor: immigration, pengar, ett stort förtroende till staten och politikerna – det finns alltid flera olika sätt att se fenomenet, och det är viktigt att vara medveten om potentiella konsekvenser. Fastän Norden och skandinaviska länder ofta anses stå på toppen i olika undersökningar som t.ex. gäller lycklighet och välfärd finns det ändå orättvisor, problem och utmaningar som ibland glömmas bort. I den här dokumentären har programledarna lyft fram både negativa och positiva fenomen som idag existerar i skandinaviska länder och Finland.

Som jag redan har konstaterat i inledningen visades det här tv-programmet på Rysslands största statliga tv-kanal som ungefär når 98,8% av Rysslands befolkning (1tv 2015). Därtill kan över 250 miljoner människor utanför Ryssland titta på denna kanal – den täcker hela Ryssland och en stor del av världen. Dokumentären *Самые. Самые. Самые.* visades på tv under åren 2018-2019 och idag kan alla avsnitt hittas på nätet, bl.a. på kanalens officiella webbsidor och Youtube. Eftersom kanalen är statlig gäller här också en viss censur som kan påverka programledarnas sätt att presentera materialet. Detta har troligen lett till att programledarna inte säger någonting om Ryssland, landets samhälle eller utmaningar som idag finns där – de låter skandinaver tala och berätta om fördelar och nackdelar i dagens Skandinavien. Programledarna kritiserar inte Ryssland, de jämför inte – de låter andra berätta om aktuella fenomen i skandinaviska länder och Finland samtidigt som de låter ryska tittare

läsa mellan raderna, dra paralleller med den ryska staten och dra egna slutsatser utan att högt och tydligt konstatera vad som i Ryssland görs fel. Fenomenen som i programmet lyfts fram syftar på aktuella frågor i det ryska samhället – vad man kunde göra på ett annat sätt för att nå bättre resultat.

Bilden av Norden och Skandinavien samt hur nordiska länder presenteras i Ryssland är ett väldigt stort och intressant ämne. Det finns flera alternativ hur man kunde fortsätta med detta tema och fördjupa sig i. Nästa steg kan t.ex. vara att välja annorlunda forskningsmaterial, såsom tidningsartiklar, nyheter eller andra videoprogram på tv eller internet. Man kunde jämföra innehållet som presenteras på två olika tv-kanaler – på en statlig och en kommersiell – skulle där finnas några skillnader? Bilden av Norden och Skandinavien i Ryssland har inte undersökts så mycket, så det finns utrymme för att prova olika teorier och forska på olika material.

KÄLLOR

Tryckta källor

Adriansen, I., 2007. *Danes*. Ur boken Beller, M. & Leerssen, J., 2007. (edit.) *Imagology : the cultural construction and literary representation of national characters : a critical survey*. Amsterdam: Rodopi.

Beller, M., 2007. *Perception, image, imagology*. Ur boken Beller, M. & Leerssen, J., 2007. (edit.) *Imagology : the cultural construction and literary representation of national characters : a critical survey*. Amsterdam: Rodopi.

Beller, M. & Leerssen, J., 2007. *Imagology : the cultural construction and literary representation of national characters : a critical survey*. Amsterdam: Rodopi.

- Börjesson, M. & Palmblad, E., 2007. *Diskursanalys i praktiken* . Malmö: Liber.
- Drotner, K., 2000. *Medier och kultur: En grundbok i medieanalys och medieteor*i. Lund: Studentlitteratur.
- Elmgren, A., 2008. *Den allrakäraste fienden : svenska stereotyper i finländsk press 1918-1939* . Lund: Sekel.
- Fairclough, N., Blom, V. & Hazard, K., 1997. *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Heller, J., 2011. *Catch-22*. New York: Simon Schuster.
- Herkman, J., 2001 *Audiovisuaalinen mediakulttuuri* . Tampere: Vastapaino.
- Holmberg, C. & Svensson, J., 1995. *Medietexter och medietolkningar: Läsningar av massmediala texter*. Nora: Nya Doxa.
- Ibsen, H., 2007. *Peer Gynt*. Oslo: Gyldendal.
- Kabel, L & al., 2019. *Russia in Nordic News Media. Coverage of Nordic Countries in News Media of Russia*. Aarhus: NJC, Danish School of Media and Journalism.
- Karvonen, E., 1997. *Imagologia : imagon teorioiden esittelyä, analyysiä, kritiikkiä* . Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kunczik, M., 1997. *Images of nations and international public relations* (Mahwah, NJ).
- Linnet, J., T., 2011. *Money Can't Buy Me Hygge: Danish Middle-Class Consumption, Egalitarianism, and the Sanctity of Inner Space*. Social analysis. [Online] 55 (2), 21–44.
- Mörck, M. & Peterson, D., 2002. *Stereotyper*. Göteborg: Etnologiska institutionen, Göteborgs universitet.
- Pickering, M., 2001. *Stereotyping : the politics of representation* . Basingstoke: Palgrave.

Rühling, L., 2007. *Swedes*. I boken Beller, M. & Leerssen, J., 2007. (edit.) *Imagology : the cultural construction and literary representation of national characters : a critical survey* . Amsterdam: Rodopi.

Seierstad, Å., 2013. *En av oss. En fortelling om Norge*. Oslo: Kagge Forlag.

Spring, U., 2007. *Norwegians*. Ur boken Beller, M. & Leerssen, J., 2007. (edit.) *Imagology : the cultural construction and literary representation of national characters : a critical survey*. Amsterdam: Rodopi.

Sætre, S., 2009. *Petromania*. Oslo: J.M. Stenersens Forlag.

Winther Jørgensen, M. & Phillips, L., 2000. *Diskursanalys som teori och metod* . Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

1tv, 2015. *Первый канал - 20 лет в эфире*.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/20years/> (hämtat 9.11.2019).

1tv, 2016. *О компании*.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/about/channel> (hämtat 10.11.2019).

1tv, s.a. *Первый канал*.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/> (hämtat 10.11.2019).

1tv, s.a. *Путешествия Познера и Урганта*.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye> (hämtat 10.11.2019).

Bedhall, R., 2018. *A Recent Research Aims to Debunk the Stereotypes of Finnish Education*. Finland Today.

Tillgänglig: <https://finlandtoday.fi/a-recent-research-aims-to-debunk-the-stereotypes-of-finnish-education/> (hämtat 19.4.2021).

Frølich, J., 2019a. *Sådan dækker de nordiske medier Rusland*. Nordisk Journalistcenter.

Tillgänglig: <https://njc.dk/saadan-daekker-de-nordiske-medier-rusland/> (hämtat 19.11.2019).

Frølich, J., 2019b. *En russisk tv-legende kom forbi Almedalen*. Nordisk Journalistcenter.

Tillgänglig: <https://njc.dk/en-russisk-tv-legende-kom-forbi-almedalen/> (hämtat 19.11.2019).

Innvandrere og norskfødte med innvandrereforeldre, 2020. Statistisk sentralbyrå.

Tillgänglig: <https://www.ssb.no/befolkning/statistikker/innvbef> (hämtat 7.12.2020).

Klemsdal, L., 2009. *Den nordiske modellen i tre deler*. Sosiologi i dag, årgang 39, Nr. 1/2009. 3-10.

Tillgänglig: <http://ojs.novus.no/index.php/SID/article/view/967/958> (hämtat 7.12.2020).

Kotimaisten kielten keskus. Kielitoimiston sanakirja 2020.

Tillgänglig: <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/imago?searchMode=all> (hämtat 2.4.2021).

Larsson, S., 2016. *Danskar är lyckligast i världen, visar FN-rapport*. Sveriges Radio.

Tillgänglig: <https://sverigesradio.se/artikel/6391366> (hämtat 13.4.2021).

Lindqvist, A., 2007. *Vi er Skandinaviens hovedstad*. Politiken.

Tillgänglig: <https://politiken.dk/indland/art4825365/Stockholm-Vi-er-Skandinaviens-hovedstad> (hämtat 16.2.2021).

Marten, P., 2018. *The sisu within you: the Finnish key to life, love and success*. This is Finland.

Tillgänglig: <https://finland.fi/arts-culture/sisu-within-finnish-key-life-love-success/> (hämtat 28.2.2021).

Norden, 2019. *To avoid disinformation – you need to make an effort yourself.*

Tillgänglig: <https://www.norden.org/fi/node/36985> (hämtat 19.11.2019).

Norges Bank Investment Management, 2020.

Tillgänglig: <https://www.nbim.no/no/> (hämtat 7.12.2020).

Opplev samisk kultur, 2021. Visit Norway.

Tillgänglig: <https://www.visitnorway.no/om-norge/opplev-samisk-kultur/> (hämtat 7.12.2020).

Pozneronline, 2011. *Typ de Франс.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/france/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2012a. *Одноэтажная Америка.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/amerika/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2012b. *Их Италия.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/ix-italiya/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2013. *Германская головоломка.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/germanskaya-golovolomka/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2015a. *Англия в общем и в частности.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/angliya-v-obshhem-i-v-chastnosti/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2015b. *Еврейское счастье.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/izrail/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2016. *В поисках Дон Кихота.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/filmy-v-poznera/ispaniya/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2019a. *Самые. Самые. Самые.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/filmy-v-poznera/skandinaviya/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, 2019b. *Страна, которую так и не открыли.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/filmy-v-poznera/yaponiya/> (hämtat 11.11.2019).

Pozneronline, s.a. a. *Самые. Самые. Самые.*

Tillgänglig: <https://pozneronline.ru/category/filmy-v-poznera/skandnaviya/> (hämtat 10.11.2019).

Sikku, O., 2015. *Stora skillnader mellan sametingen.* Samiskt Informationscentrum.

Tillgänglig: <http://www.samer.se/4973> (hämtat 3.4.2021).

Språk i Norge, 2020. Store norske leksikon.

Tillgänglig: https://snl.no/spr%C3%A5k_i_Norge (hämtat 7.12.2020).

Svenska institutet, s.a. a.

Tillgänglig: <https://si.se/> (hämtat 10.4.2021).

Svenska institutet, s.a. b. Vår strategi och verksamhetsidé.

Tillgänglig: <https://si.se/strategi/> (hämtat 10.4.2021).

Vallinkoski, A., 2018. De nordiska länderna har mycket gemensamt, men forskare varnar för självbelåtenhet: "Ibland later diskussionen om de nordiska länderna nationalistisk". Yliopisto-lehti.

Tillgänglig: <https://www2.helsinki.fi/sv/aktuellt/samhalle-ekonomi/vilka-skillnader-och-likheter-finns-mellan-de-nordiska-landerna%3F> (hämtat 8.12.2020).

Visit Denmark, s.a. *Vad är hygge?*

Tillgänglig: <https://www.visitdenmark.se/danmark/highlights/hygge/vad-ar-hygge> (hämtat 18.4.2021).

Vkontakte. *Вконтакте.*

Tillgänglig: www.vk.com

World Happiness Report, 2016.

Tillgänglig: <https://worldhappiness.report/ed/2016/> (hämtat 13.4.2021).

Иван Ургант, s.a. Смотрим.

Tillgänglig: https://russia.tv/person/show/person_id/110050/ (hämtat 11.11.2019).

Национальный акцент, s.a. *Народы России*.

Tillgänglig: <https://nazaccent.ru/nations/> (hämtat 2.4.2021).

Audiovisuellt material

Самые. Самые. Самые. 1 и 2 серии. Норвегия. Самые богатые. Нефть и рыба. Подушка безопасности. Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-1-i-2-serii-samye-bogatye-neft-i-ryba-podushka-bezopasnosti-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 3 серия. Норвегия. Самые богатые. Что есть норвежское. Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-3-seriya-samye-bogatye-chto-est-norvezhskoe-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 4 серия. Швеция. Самые бесконфликтные. Шведский социализм. Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-4-seriya-samye-beskonfliktnye-shvedskiy-socializm-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 5 серия. Швеция. Самые бесконфликтные. Уловка 22. Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-5-seriya-samye-beskonfliktnye-ulovka-22-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 6 серия. Швеция. Самые бесконфликтные. Что есть шведское.
Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.
Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-6-seriya-samye-beskonfliktnye-chto-est-shvedskoe-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 7 серия. Дания. Самые счастливые. Мы все здесь короли.
Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.
Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-7-seriya-samye-schastlivye-my-vse-zdes-koroli-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 8 серия. Дания. Самые счастливые. Калоши счастья.
Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.
Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-8-seriya-samye-schastlivye-kaloshi-schastya-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 9 серия. Дания. Самые счастливые. Не думай, что ты лучше меня.
Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.
Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-9-seriya-daniya-samye-schastlivye-ne-dumay-chto-ty-luchshe-menya-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 10 серия. Финляндия. Самые упорные. Между Швецией и Россией.
Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.
Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-10-seriya-finlyandiya-samye-upornye-mezhdu-shveciey-i-rossiey-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 11 серия. Финляндия. Самые упорные. Элита нации.

Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-11-seriya-finlyandiya-samye-upornye-elita-nacii-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).

Самые. Самые. Самые. 12 серия. Финляндия. Самые упорные. Что есть финское.

Приключения Познера и Урганта в Скандинавии и Финляндии. Первый канал.

Tillgänglig: <https://www.1tv.ru/shows/puteshestviya-urganta-i-poznera/samye-samye-samye/samye-samye-samye-12-seriya-finlyandiya-samye-upornye-chto-est-finskoe-priklyucheniya-poznera-i-urganta-v-skandinavii-i-finlyandii> (hämtat 25.1.2019).